

*მთარგმნელი: სალომე ლაცაბიძე
რედაქტორი: თამუნა ქებურია*

კვლავაც კაპიტალიზმის ნაწილი?

მარქსისტულ-ფემინისტური პერსპექტივები ოჯახზე

1970-80-იან წლებში ქალთა ჩაგვრის შესახებ მარქსისტულ-ფემინისტური მიდგომის ანალიზი მნიშვნელოვნად იცვლება. ავტორები ცდილობდნენ, ზუსტად განესაზღვრათ ის გზები, რომლითაც კაპიტალიზმი აყალიბებს ქალების ჩაგვრას როგორც ზოგადად საზოგადოების, ასევე კერძოდ, შრომის ბაზრის შიგნით. თუმცა, ასევე, შედარებით ვიწროდ განმარტავდნენ, თუ რატომ ინარჩუნებს კაპიტალიზმი ბირთვულ ოჯახს და მასში ქალების ჩაგვრას. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ავტორი აღიარებდა ქალების ავტონომიური მოძრაობის საჭიროებას, მათი შეხედულებები განსხვავდებოდა იმის შესახებ, თუ რამდენად უწყვეტადაა ქალთა ჩაგვრა კაპიტალიზმთან გადაჭაჭვული ან რამდენად წარმოადგენს განცალკევებულ სისტემას, რომელიც გადახლართულია კაპიტალიზმთან; ამასთანავე, რამდენად ხედავდნენ ისინი პატრიარქატის მატერიალურ საფუძვლებს. უმრავლესობა ხედავდა პატრიარქატს და კაპიტალიზმს, როგორც ერთმანეთთან შერწყმულს და ამ უკანასკნელს ყველა უდავოდ დომინანტ თანამონაწილედ აღიქვამდა.

შესაბამისად, ავტორების უმრავლესობა, რომელიც თავს მარქსისტ ფემინისტად ან სოციალისტ ფემინისტად მიიჩნევდა, განაგრძობდა ქალების ჩაგვრის და/ან ოჯახის ახსნას იმის მიხედვით, თუ რა როლი აქვს ამ ინსტიტუტებს კაპიტალიზმის შენარჩუნებაში ან პატრიარქალური იდეოლოგიების კვლავწარმოებაში.

ბოლო 50 წლის განმავლობაში მსჯელობის საგანი გახდა, რა გზებით და რამდენად განამტკიცებს ოჯახი კაპიტალიზმს.

1. მაგალითად, არსებობს მოსაზრება, რომ ოჯახში ქალები ხელს უწყობენ ბავშვთა სოციალიზაციას, მორჩილი სუბიექტურობისა და ბურჟუაზიული ნორმების მიხედვით (უფრო კონკრეტულად კი, ბურჟუაზიული ლოგიკით განსაზღვრული სექსუალობის ნორმების ფარგლებში), რაც მათ არსებული ძალაუფლებრივი სტრუქტურების, საზოგადოებაში მათთვის გამოყოფილი ადგილისა და გამაუცხოებელი ანაზღაურებადი სამუშაოს მიღებას აიძულებს.
2. არსებობს მოსაზრება, რომ კაპიტალი კლასობრივი ბრძოლის ძირის გამოსათხრელად ამყარებს ბირთვულ ოჯახს. ღირებულებები, რომელსაც ოჯახი განასახიერებს (პრივატიზებული საოჯახო ცხოვრება; ქმრის უმთავრესი ვალდებულება მასზე დამოკიდებული წევრების მიმართ), კლასობრივ სოლიდარობასთან მოდის წინააღმდეგობაში. ასევე, ქალები უფრო კონსერვატიულები არიან, ვიდრე კაცები და გაფიცულ ქმრებს სამსახურში დაბრუნებისკენ უბიძგებდნენ.
3. იმასაც ამტკიცებენ, რომ ქალები მათი გაუცხოებული (პროლეტარი) ქმრების ბრავს ისრუტავენ. ისინი ქმრებს ემოციურ მხარდაჭერას სთავაზობენ და ამდენად, სამუშაო ადგილით გამონწვეულ უკმაყოფილებას ახშობენ. სახლი მაინც არის ის ერთადერთი ადგილი, სადაც კაპიტალიზმისგან ჩაგრული კაცები გრძნობენ, რომ ისინი არიან ბოსები და სიტუაციას აკონტროლებენ.
4. ალტერნატივის სახით, გამოითქვა მოსაზრება, რომ კაპიტალისტები მხარს უჭერენ მრავალი განცალკევებული, პატარა, ბირთვული საოჯახო მეურნეობის არსებობას (განსხვავებით, დიდი კომუნალური საოჯახო მეურნეობებისა), რადგან თითოეული ოჯახი ხანგრძლივი გამოყენების სამომხმარებლო საქონელს ყიდულობს, რაც მწარმოებლებს საქონლის დიდი რაოდენობით გაყიდვის საშუალებას აძლევს. ასევე აღინიშნა, რომ დიასახლისები, განსაკუთრებით კი სრული განაკვეთზე მომუშავეები, მნიშვნელოვან მომხმარებლებს და სარეკლამო სააგენტოების სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენენ.
5. ამბობდნენ, რომ ქმრების მიერ ქალების რჩენის ფაქტი არა მარტო ბოჭავს მათ ქმრებს (იხილეთ ზემოთ), არამედ იმასაც ნიშნავს, რომ ქალები თავად შეადგენენ დაქირავებული მუშების „სარეზერვო არმიას“, რომელთა რეკრუტირება და დათხოვნა მარტივია და რომლებსაც საარსებო მინიმუმზე ნაკლები შეუძლიათ

გადაუხადონ. დაოჯახებული ქალები მუდმივად ქმნიან (კაცების) „სათანადო“ ანაზღაურების შემცირების საფრთხეს.

6. იმასაც ამბობდნენ, რომ კაპიტალი ქალების აუნაზღაურებელ შრომას სახლში იყენებს, სამუშაო ძალის კვლავწარმოების ღირებულების შესამცირებლად. ქალების კონტრიბუცია შიდეშეურნეობაში მათი ქმრებისთვის გადახდილი გასამრჯელოს შემცირების საშუალებას იძლევა, რადგან აუცილებელი აღარ არის, მარჩენალის გასამრჯელომ ყველა პირველადი საჭიროების საქონლისა და მომსახურების ხარჯი დაფაროს. ბევრი რამის ყიდვის საჭიროება აღარ დგას, იმიტომ რომ მათ სახლში აწარმოებენ.
7. არსებობს მოსაზრება, რომ მუშათა კლასის ბრძოლამ, შეემცირებინათ ადრეული კაპიტალიზმის უხეში ექსპლუატაცია, განაპირობა ის, რომ გვიანდელი კაპიტალისტები და/ან კაპიტალისტური სახელმწიფო დასჯერდა მუშათა კლასის ისეთ ოჯახს, სადაც ცოლები სახლში რჩებიან, კაცები კი საოჯახო გასამრჯელოს იღებენ - როგორც საუკეთესო საშუალებას ზოგადად მუშათა კლასის კვლავწარმოებისა და სოციალური სტაბილურობის შენარჩუნებისთვის. ოჯახის მხარდაჭერა არის კომპრომისი ორ ინტერესს შორის: (ა) მუშათა კლასის ინტერესს - შეამციროს ერთად აღებული ყველა მშრომელის ჯამური სამუშაო საათები და, მაშასადამე, უზრუნველყოს იმ ბავშვების, ავადმყოფებისა და მოხუცების კარგი მოვლა, რომელთაც შრომა არ შეუძლიათ, ისევე, როგორც უფროსი მუშების ფსიქიკური ჯანმრთელობა და (ბ) კაპიტალის ინტერესს - ჰყავდეს ჯანმრთელი სამუშაო ძალა და მინიმუმამდე დაიყვანოს მუშების მღელვარება.

ასეთი შეხედულებები კაპიტალისტური წარმოების წესის, სახელმწიფოს, ოჯახისა და შრომის სქესობრივი დაყოფის ურთიერთმიმართების (რომელთაგან თითოეულის რამდენიმე ვარიანტი არსებობს) შესახებ ღირებულ ფუნქციონალისტურ ჰიპოთეზებს წარმოადგენს, რომლებიც შემდგომ კვლევას საჭიროებს, თუმცა ამჟამად ეს შეხედულებები ხშირად ტელეოლოგიური და არაისტორიულია, რადგან იმ ვარაუდის გარშემო იგება, რომ ჩაგვრის ფორმა, რომელზეც ყველა სხვა ფორმის ჩაგვრა უნდა იყოს მიბმული (პირდაპირ თუ არაპირდაპირ) კაპიტალისტური ჩაგვრაა. მაშინაც კი, როდესაც ისინი არ გულისხმობენ, რომ ყველა სახის წარმოება შინამეურნეობის გარეთ ხდება (იხ. 1-ლი და მე-4 თავები), ან რომ ექსპლუატაციის ერთადერთი ფორმა კაპიტალის მიერ ზედმეტი ღირებულების ან შრომის მითვისებაა (იხ. მე-2 თავი), მათ მაინც სჯერათ, რომ ნებისმიერი ჩაგვრის გასაგებად საჭიროა კავშირის პოვნა წარმოების კაპიტალისტურ

წესსა და იმ ინსტიტუტს შორის, რომელშიც ჩაგვრა ხორციელდება. ისინი ამაზე აგებენ მსჯელობას.

ამის ილუსტრაცია შეგვიძლია ასეთი არგუმენტების ორი ფორმის დეტალური განხილვით: ერთი ცნობილია, როგორც დებატები საშინაო შრომის შესახებ და მეორე, წარმოებასა და რეპროდუქციას შორის ხშირად გავლებული დიქტომია. დებატები საშინაო შრომის შესახებ 1970-იან წლებში გაერთიანებულ სამეფოსა და კანადაში განვითარდა, რაშიც წვლილი ასევე (სულ მცირე) საფრანგეთში, გერმანიაში, იტალიასა და შეერთებულ შტატებში მოღვაწე ავტორებმაც შეიტანეს. ზოგიერთი ავტორი აცხადებს, რომ ჩვენ ეს დებატები გადავლახეთ (მაგალითად მაქინ მალინო 1979 წელს), მაგრამ უიღბლო სტუდენტები მაინც ადგებიან ხოლმე ამ გზას და ეს თემა ხშირად, გაპრიალებული სახით, ხელახლა ჩნდება ხოლმე საკონფერენციო ნაშრომებში. მეორე მხრივ, ანალიზი, რომელიც დაპირისპირებულ წარმოებასა და რეპროდუქციას ეყრდნობა, ბოლო 20 წლის განმავლობაში ბევრჯერ ამოტივტივდა და ნამდვილად ცოცხალი და ჯანსაღია.

ოჯახში ქალების ჩაგვრის კაპიტალიზმთან დაკავშირების ეს ორი კონკრეტული მცდელობა მარქსისტულად მიჩნეული მიდგომების ყველაზე ცუდ მახასიათებლებს ამხელს. საშინაო შრომის დებატებში იყო მცდელობა, „სათანადო მარქსისტული თეორეტიკება“ 100 წლის ტერმინოლოგიის მექანიკურ გამოყენებამდე დაეყვანათ, თითქოს ის მარადიული და ესენციური ყოფილიყო. ამისგან განსხვავებით, წარმოება/რეპროდუქციის დებატს ტერმინების განმარტებისას განსკუთრებული ბუნდოვანება ახასიათებს და მასში გაუგებარია, თუ რას რა იწვევს კაპიტალიზმში და რატომ. ამასთან, მას თავიდან შემოაქვს პატრიარქალური იდეოლოგიები პირდაპირ ანალიზის ცენტრში.

დებატები საშინაო შრომის შესახებ

დებატები საშინაო შრომის შესახებ საინტერესო ფენომენია, რომელსაც, რეალურად, მხოლოდ მის პოლიტიკურ იმპლიკაციებზე დაკვირვების გზით შეიძლება მიუდგე. სხვა შემთხვევაში, მარტივია, დაიკარგო იმაში, რაც ძალიან ჰგავს (და არის კიდევ) მარქსისტული ტერმინოლოგიის ირგვლივ არსებულ შიდა კინკლაობას. მთელი ამ აზრთა გაცვლა-გამოცვლის განსაკუთრებული, წინააღმდეგობრივი და პარადოქსული ასპექტი ის იყო, რომ დებატების მიმდინარეობისას (და დღესაც კი) მისი დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობისა და მის გარშემო არსებული ვნებათაღელვის შესახებ ყველამ იცოდა, მაგრამ ამავედროულად თითქმის არავის ესმოდა, სინამდვილეში რას ნიშნავდა ეს

ყველაფერი. ლიტერატურის დიდი ნაწილი იმდენად ბუნდოვანია, რომ მისი წაკითხვა შეუძლებელია.

დებატის ძირითადი პოლიტიკური მნიშვნელობა და მიზნები, რის გამოც ის წარიმართა, იყო მცდელობა, დაედგინათ, იყო თუ არა შესაძლებელი ქალების ჩაგვრის ანალიტიკური (და, შესაბამისად, სტრატეგიული) ჩართვა კაპიტალიზმის მემარცხენეობისთვის მისაღებ ანალიზში, თუ ის სხვა სისტემას მიეკუთვნებოდა და, შესაბამისად, საჭიროებდა განსხვავებულ და განცალკევებულ ახსნას; განსხვავებულ და განცალკევებულ პოლიტიკურ ბრძოლას. ეს უკანასკნელი, რა თქმა უნდა, არ გამოირიცხავდა, გარკვეულ ეტაპებზე ანტიკაპიტალისტურ და ქალთა მოძრაობებს შორის ტაქტიკური ალიანსების შესაძლებლობას, თუმცა დებატი ასე შორს ვერც კი წავიდა. მან მხოლოდ ის მოახერხა, რომ რადიკალი ფემინისტები (რომლებიც მხარს უჭერდნენ „განსხვავებული სისტემისა და ავტონომიური ბრძოლის“ ხაზს) თავდაცვით რეჟიმში ჩააყენა.

საშინაო შრომის შესახებ დებატების დაწყებამდე 3-5 წლით ადრე გამოქვეყნებული ადრეული ტექსტები, რომლებშიც ცდილობდნენ, მარქსისტულ ტერმინებში განეხილათ სახლის საქმის ეკონომიკური მნიშვნელობა, აქცენტს სვამდნენ ცოლების წარმოებით ურთიერთობებში მონაწილეობის პროცესზე. ეს ნიშნავს იმას, რომ ეს ტექსტები სახლის საქმის ანალიზს ფემინისტური პერსპექტივიდან ახდენდნენ და (გულმოდგინედ დამუშავებული ან მარტივი ფორმებით) აცხადებდნენ, რომ სახლის საქმე სამუშაოა; ეს არის სამუშაო, რომლის გამოძალვაც ხდება იმ ადამიანებისგან, რომლებიც მას ასრულებენ (ანუ ექსპლუატაცია). მას თითქმის ყოველთვის ქალები ასრულებენ და შესაბამისად, ეს არის ქალების ეკონომიკური ექსპლუატაციის მნიშვნელოვანი ფორმა.

მეორე მიმდინარეობა, რომელიც დაახლოებით იმავე დროს არსებობდა (იხ. მე-2 თავი), ამბობდა, რომ სახლის საქმე არ შეიძლება, იყოს საქმე, რომელიც ექსპლუატაციას იწვევს, რადგან ექსპლუატაცია არის რაღაც კაპიტალისტური, რაღაც, რაც პროლეტარიატისთვისაა დამახასიათებელი. ქალები არ შეიძლება, იყვნენ ექსპლუატირებულები, როგორც ქალები, ამიტომ მათთვის სპეციალური ადგილის გამოყოფა მარქსისტული ეკონომიკური თეორიის წმინდა სფეროში საჭირო არაა და ისინი არც რევოლუციური ავანგარდის ნაწილად უნდა განიხილებოდნენ. გარემოებას, რომ ქალები ყოველთვის იდგნენ სინამდვილეში მომხდარი ყველა რევოლუციის ავანგარდში, ამ თეორიებზე გავლენა არ მოუხდენია. ეს მიმართულება სახლის საქმეს ეფექტიანად უგულებელყოფდა ფრაზით (რომელიც თავისთავად ბევრს არაფერს ამბობს,

მაგრამ პოლიტიკური მნიშვნელობებითაა დატვირთული), რომ სახლის საქმე სამუშაოა, მაგრამ ის არ არის პროდუქციული სამუშაო, არამედ უფრო (ან მხოლოდ) - რეპროდუქციული სამუშაოა.

ჩვენ ამას ვუყურებთ, როგორც სიტყვების თამაშით თავის არიდების მცდელობას. პოლიტიკური დროის იმ მონაკვეთში იმის გამეორება, რომ დიასახლისები არაფერს აკეთებდნენ (როგორც ამას ხალხი ადრე ამბობდა), გართულდა, ამიტომ სახლის საქმეს სამუშაო ეწოდა, მაგრამ მას განასხვავებდნენ ნამდვილი სამუშაოსგან, მწარმოებლური სამუშაოსგან (იგულისხმება სამუშაო, რომელიც სრულდება კაპიტალისტური წარმოების წესით), აკავშირებდნენ რა წარმოდგენასთან, რომელიც ქალის ნატურალიზმებს მისთვის ადამიანთა სახეობის რეპროდუქციის ფუნქციის მიწერით ახდენს.

მათი გამოხატვის ფორმები ნამდვილად გადატვირთული იყო, თუმცა ბევრს, ფემინისტებსაც კი, ასეთ წარმოდგენებთან პრობლემა არ ჰქონია.

დებატი დავინროვდა და თეორიული მიმართულება შეიცვალა მარიაროსა დალა კოსტას ნაშრომით „ქალები და საზოგადოების სუბვერსია“ (1972). ეს ტექსტი ანტიკაპიტალისტურ ბრძოლაში ქალების მნიშვნელობის იდეას განიხილავდა და კვლავ უბრუნდებოდა იმ აზრს, რომ ქალებს მნიშვნელოვანი რეპროდუქციული როლი აკისრიათ (ისინი ასრულებდნენ მნიშვნელოვან როლს სამუშაო ძალის რეპროდუქციაში), მაგრამ იმასაც ამბობდა, რომ რაკი ქალები ფიზიკურად არ იმყოფებიან ქარხნებში და ა.შ. სადაც მათი ქმრები მუშაობენ, მათ სუბვერსიული მოქმედებების მეტი შესაძლებლობა აქვთ მაშინ, როდესაც ეს შესაძლებლობა წართმეული აქვთ მათ, ვისაც უფროსები აკონტროლებენ. ამ ტექსტის შედეგად, მიმდინარეობამ, რომელიც აცხადებდა, რომ ქალები რეპროდუქციულ სამუშაოს ასრულებენ, ყურადღება გაამახვილა მოსაზრებაზე, რომელიც ამბობდა, რომ სახლის საქმე ეკონომიკური ექსპლუატაციაა, მაგრამ ეს საკმაოდ უცნაური და ბუნდოვანი გზით გააკეთა.

დალა კოსტამ წარმოადგინა არაფემინისტური ანალიზი, რომელსაც ფემინისტური იმპლიკაციები მოჰყვა. ის, ისევე როგორც სხვა ბევრი ფემინისტი მწერალი, ამბობდა, რომ სახლის საქმე სამუშაოა და ის ნამდვილად აწარმოებს რაღაცას; მაგრამ შემდეგ კონცენტრირდა მხოლოდ და მხოლოდ ერთ რამეზე, რასაც სახლის საქმე აწარმოებს, რომელიც (მისი აზრით) ხელს უმართავს კაპიტალიზმს. ის ამტკიცებდა, რომ სახლის სამუშაო კაპიტალიზმისთვის სასარგებლოა იმიტომ, რომ ის მუშების (იმპლიციტურად

იგულისხმებოდა მამაკაცი მუშები, რომლებიც დაქორწინებულები იყვნენ ზემოთ ხსენებულ დიასახლისებზე) სამუშაო ძალის კვლავწარმოებას ახდენს. შესაბამისად, მას ზედმეტი ღირებულების წარმოებაში შეაქვს წვლილი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მან ქალების მიერ სახლში შესრულებული მთელი სამუშაო იმ ნაწილამდე დაიყვანა, რომელიც მამაკაცი დაქირავებული მუშების გასაყიდი შრომის საწარმოებლად საჭირო - მთელი დებატი ამის გარშემო გაშალა. იგი სახლის საქმეს (1) სახლს გარეთ მისი შესაძლო გამოყენების და (2) მრავალი შესაძლო გამოყენებიდან მხოლოდ ერთ-ერთი გამოყენების თვალსაზრისით მიუდგა, იმის გაუთვალისწინებლად, რომ ყველა დიასახლისი აუცილებლად პროლეტარზე არ არის დაქორწინებული, არც ყველა დაქირავებული მუშაა კაცი ან დაქორწინებული ქალზე. ამის მიზეზი (ანუ, არგუმენტის ამ გზით ფოკუსირების მიზეზი) ის იყო, რომ დალა კოსტას ნაშრომში, ინტერესის მთავარი საგანი არა ქალების შრომა, არამედ სახლის საქმის კაპიტალიზმთან დაკავშირება იყო (სწორედ ამიტომ ვამბობთ, რომ ეს არ იყო ფემინისტური ანალიზი).

მაგრამ დალა კოსტას ანალიზის სხვა იმპლიკაციები ფემინისტური იყო და მან ისინი დანვრილებით განავითარა. ის ამტკიცებდა, რომ ქალები მუშათა კლასის ნაწილს წარმოადგენდნენ და მეტიც, მასში, სულ ცოტა, კაცებთან თანაბარ პირობებში იმყოფებოდნენ, რადგან ისინი არა მხოლოდ კაცების მსგავსად (ან კიდევ უფრო მეტად) ექსპლუატირებულები იყვნენ კაპიტალიზმის მიერ, არამედ დამატებითი მანევრირების თავისუფლებითაც სარგებლობდნენ, რაც მათ პოტენციურად ახალი ავანგარდის ჩამოყალიბების შესაძლებლობას უქმნიდა. ამ მოსაზრების პირველ ნაწილს მემარცხენეობა მიესაღმებოდა, დანარჩენის მიმართ კი ბევრად ნაკლებ კეთილგანწყობას ავლენდა. სინამდვილეში ეს იყო გაბრაზებული რეაქცია მოსაზრებაზე, რომ დიასახლისები საზოგადოებაში კაცების თანასწორები იყვნენ და, როგორც მუშათა კლასის წევრები, უსწრებდნენ კიდევ კაცებს, რამაც ბიძგი მისცა სტატიებს, რომლებიც განიხილავდნენ და პასუხობდნენ დალა კოსტას ანალიზს. რადგანაც ის, რასაც დალა კოსტა ამბობდა, ნამდვილი მკრეხელობა იყო და ამ თვალსაზრისით, მისი პოზიცია პარადოქსულია - მაგრამ პარადოქსული იმდენად, რამდენადაც კაცური მემარცხენეობის პოზიციაა პარადოქსული.

კაცურ მემარცხენე ხაზს ქალების მუშათა კლასის ნაწილად აღიარება სჭირდება, ვინაიდან არ სურს, რომ ქალებმა ცალკე (ანტიპატრიარქალური) ბრძოლა აწარმოონ. ამასთან, ბევრი ფემინისტი მემარცხენეობაში კაცებთან ერთად მუშაობს, რადგან მიაჩნია, რომ ანტიკაპიტალისტური ბრძოლა ძალიან მნიშვნელოვანია და მემარცხენეობას

მნიშვნელოვანი რევოლუციური როლი აკისრია. შესაბამისად, მათ მემარცხენეობის რეფორმირება უნდათ და არა მისი დატოვება, მაგრამ ამავდროულად, კაცებსა და ქალების დიდ ნაწილს არ სურთ, რომ ქალები ზუსტად იმავე პოზიციებზე აღმოჩნდნენ, რომელზეც კულტურული გმირები - კაცი პროლეტარები, იმყოფებიან. ამიტომ საჭირო ხდება რაღაც გზის გამონახვა, რომლითაც შესაძლებელი იქნება ქალების შეყვანა მუშათა კლასის შემადგენლობაში კაცებთან ერთად ისე, რომ კაცებს ზურგს უმაგრებდნენ, მაგრამ არა ისე, რომ კაცების მხარდამხარ იბრძოდნენ და მით უმეტეს უსწრებდნენ მათ.

ეს არის პოლიტიკა, რომელმაც მომდევნო დებატი განსაზღვრა - და ეს არის საუკეთესო გზა მის გასაგებად, რადგან, როგორც უკვე ვთქვით, თავად ანალიზი, დაკვირვებით წაკითხვის შემთხვევაშიც კი (რაც რთული და არასახარბიელო ამოცანაა), აზრს მოკლებულია. ისინი თავად ეკონომიკის მცოდნეებისთვისაც კი ძალიან უცნაურ მოდელებს აწარმოებენ, რომლითაც ზედმეტი ღირებულება ეკონომიკის ერთი სექტორიდან მეორე სექტორში გადადის. ციფრები იმის შესახებ, თუ რა იქნება უფრო რენტაბელური კაპიტალიზმისთვის, ჰაერიდან მოდის და არასაპირწონე საგნების შედარება ხდება.

მაგრამ ეს პოლიტიკური თვალსაზრისითაა მნიშვნელოვანი. ამ მიდგომების მიხედვით, სახლის საქმე სამუშაოა და მას სარგებელი მოაქვს კაპიტალიზმისთვის; გარდა ამისა, ყურადღება გამახვილებულია საშინაო შრომის პრიმატზე ქალთა ჩაგვრის ანალიზისას. მაგრამ დებატის მონაწილეები არასდროს მსჯელობდნენ იმის შესახებ, საშინაო შრომა სხვა მხარეებსაც ადგება თუ არა - ვინაიდან, ამის გაკეთების შემთხვევაში, ერთი მხრივ, მუშათა კლასის გაყოფილად და დაშლილად წარმოჩენა და, მეორე მხრივ, „ბურჟუა ქალების“ ჩაგრულებად აღიარება მოუწევდათ.

თუმცა ამ დებატის ირგვლივ შექმნილ ტექსტებში ცხადადაა ნათქვამი, რომ სახლის საქმე არ შეიძლება ისეთივე მჩაგვრელი ან კაპიტალიზმისთვის ისეთივე მნიშვნელოვანი იყოს, როგორც დაქირავებული შრომაა. ეს მსჯელობის სხვა ხაზია. სახლის საქმე (შესრულებული მუშათა კლასის ქალების მიერ) უნდა ადგებოდეს კაპიტალიზმს, მაგრამ ამავდროულად, არ უნდა იყოს ექსპლუატაცია. შესაბამისად, შეიქმნა მოდელები, რომლის მიხედვითაც, სახლის საქმეს კაპიტალიზმისთვის სარგებელი მოჰქონდა იმით, რომ დაბლა სწევდა ხელფასებს, ან აწარმოებდა, ან არ აწარმოებდა ზედმეტ შრომას/ზედმეტ ღირებულებას. მიმდინარეობდა ერთდირებული დისკუსიები სამუშაო ძალის ღირებულების შესახებ „მარქსისა და ენგელსის მიხედვით“. თუმცა ბოლოს მთელი ეს

ამბავი საშინლად ჩაიხლართა და ავტორებმა თავიანთ მოდელებს თავი ვეღარ დააღწიეს. ამიტომ ინგლისურად მოსაუბრე პროტაგონისტებმა უბრალოდ მიატოვეს სფერო და მისი ჩამოშლა დაუშვეს (თუმცა ერთი ჯგუფი ტორონტოში განაგრძობდა ხოლმე მასთან დაბრუნებას); ავტორების უმრავლესობა კი უფრო ძნელად მოსახელთებელ საკითხზე გადავიდა, წარმოებისა და რეპროდუქციის შესახებ.

ფემინისტური გადმოსახედიდან მთელი ამ დებატის შეცდომა ის იყო, რომ არც ითვალისწინებდა (იმიტომ, რომ არ შეეძლო) და არც ინტერესს იჩენდა დიასახლისების - გენდერული ურთიერთობების მიმართ. ის იყო (და რჩება, ვინაიდან ამგვარი ანალიზი გრძელდება) „გენდერულად ბრმა“.

პირველ რიგში, ამ თეორიებიდან ვერც ერთი ხსნის, რატომ ასრულებს მუშათა კლასის ერთი კონკრეტული ქვეჯგუფი (ქალები), პრაქტიკულად, მთელ სახლის საქმეს. ამის გასაკეთებლად, სინამდვილეში, ამ თეორიებს არ სჭირდება დაქირავებული მუშისგან განსხვავებული ადამიანი, რომ არაფერი ვთქვათ, ადამიანების ცალკე კატეგორიაზე, რომლის ხარჯზეც დაქირავებული მუშების სამუშაო ძალის შენარჩუნება ხდება. (დაქირავებულ მუშას შეეძლო, სახლის საქმე თავისუფალ დროს ეკეთებინა). სახლის საქმე უბრალოდ კიდევ ერთი მოდალობაა, რომლითაც ბედმეტი შრომის მითვისება ხდება. საშინაო შრომის დებატმა ემპირიულად განასხვავა მუშათა კლასის დიასახლისი და დაქირავებული მუშა, მაგრამ თეორიულად არ განმარტა მათი განსხვავებულობა.

მეორე რიგში, იგი არც ითვალისწინებს სახლის საქმის დეფინიციას და არც იძლევა მისი განმარტების შესაძლებლობას. თუ სახლის საქმე არის „ყველაფერი, რაც სამუშაო ძალის რეპროდუქციისთვისაა საჭირო“, მაშინ გასათვალისწინებელია დაქირავებული მუშის სასარგებლოდ განეული ნებისმიერი და ყველა პირადი მომსახურება, მათ შორის ისიც, რასაც დაქირავებული მუშა საკუთარი თავისთვის ასრულებს და ღირებულების თეორიამ უნდა შეძლოს რომ (უკიდევანო, განუსაზღვრელი, კულტურულად და ინდივიდუალურად განსხვავებული მოცულობის) შიდასამეურნეო შრომის ანაზღაურება გასამრჯელოს სახით განსაზღვროს. უნდა შეძლოს გასამრჯელოს თუმცა ცოლის (როგორც ცალკე მდგომი ინდივიდის) გადმოსახედიდან, რომლის მიერ შესრულებული სამუშაოც მშრომელის რეპროდუქციას უწყობს ხელს, სახლის საქმის ზღვარი არის სამუშაო, რომელიც სრულდება სხვისთვის (როგორც ამას ვაჩვენებთ მე-4 თავში) და ეს არავითარ შემთხვევაში არ შემოიფარგლება სამუშაოთი, რომელსაც ის ოჯახის წევრების, როგორც დაქირავებული მუშებისთვის ასრულებს და არც დავალებების კონკრეტულ სიამდე

დაიყვანება. ამასთან (იხ. მე-7 და მე-8 თავები), ის განსხვავდება ქმრებისა და მათი ინდივიდუალური „საჭიროებების“ მიხედვით, მაშინაც კი, როდესაც კაცები დაკავებულები არიან ერთი და იმავე საქმიანობით და იღებენ ერთსა და იმავე გასამრჯელოს.

მესამე რიგში, სახლის საქმესთან „სამუშაო ძალის რეპროდუქციის“ კონცეპტით მიდგომის ძირითადი მახასიათებელი ისაა, რომ ის საშინაო სამუშაოს უზარმაზარ მოცულობას უგულებელყოფს. არა მარტო იმ „სახლის საქმეს“ გამორიცხავს, რომელიც პროლეტარების სახლებში „სამუშაო ძალის რეპროდუქციის“ საეჭვო საჭიროებისთვის სრულდება, არამედ მთელ იმ სამუშაოსაც განდევნის, რომელიც იმ სახლებში სრულდება, სადაც ქმარი არ არის დაქირავებული მუშა - სადაც ის თვითდასაქმებული მცირე მენარმე ან ხელოსანი, დიდი კორპორაციის მფლობელი, ან კორპორაციის აღმასრულებელი თანამდებობის პირია. ეს ნიშნავს, რომ თუ კაცის სამსახურებრივი მდგომარეობა შეიცვლება, სამუშაო, რომელსაც მისი ცოლი ასრულებს, შეიძლება, უბრალოდ გაქრეს მხედველობიდან. ეს „გაქრობა“ შესაძლოა იყოს ან არც იყოს ვალიდური კაპიტალის გადმოსახედიდან, მაგრამ ის ნამდვილად არ არის მართალი ქალის პერსპექტივიდან.

საშინაო შრომის დებატის შესახებ არსებული ლიტერატურის უმეტეს ნაწილში ასევე მიიჩნევენ, რომ ცოლები არ არიან დასაქმებულები. ყველა კალკულაცია, ცოლისგან ქმრის საშუალებით ზედმეტი ღირებულების ამოღების შესახებ, დაფუძნებულია წარმოდგენაზე, რომ ყველაფერი, რასაც ცოლი მოიხმარს, ქმრის ხელფასს აკლდება. მოგვიანებით ავტორები ცდილობდნენ, იმ ფაქტისთვის გაეწიათ ანგარიში, რომ ბევრი დიასახლისი ასევე იღებდა ანაზღაურებას და სახლის საქმეს ანაზღაურებულ სამუშაოსთან ერთად ასრულებდა, მაგრამ ამას არსებითად არ შეუცვლია არგუმენტაცია. ამოსავალ დებულებად რჩებოდა ის, რომ დაქირავებულ მუშებს საშინაო მუშები სახლის საქმეს შესასრულებლად სჭირდებათ. ეს ყველაზე ცხადად ჩანს იმ სტატიებში, რომელთა მიხედვით, კაპიტალი ოჯახის ჩვენთვის ნაცნობ ფორმას უჭერს მხარს, სადაც (ფინანსურად) დამოკიდებული ცოლი (ან ნახევრად დამოკიდებული, თუ ნახევარ განაკვეთზე მუშაობს) სახლის საქმეს ასრულებს და ბავშვებს უვლის იმიტომ, რომ ეს ინარჩუნებს კაცების დაბალი ანაზღაურების დონეს. ეს, რა თქმა უნდა, საკამათოა (რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს არგუმენტი ეყრდნობა გარკვეულ წარმოდგენებს ხარჯის შესახებ), მაგრამ ამას რომ თავი დავანებოთ, ასეთი ვარაუდის გამოსათქმელად უნდა დავუშვათ (თუმცა ეს პირდაპირ არასდროსაა გაცხადებული) რომ:

1. ის, რასაც ავტორები უწოდებენ „სახლის საქმის სოციალიზაციას“ (მაგრამ რასაც გვირჩევენია, რომ კომერციალიზაცია დავარქვათ), ანუ სახლის საქმის სახლის გარეთ გატანა და მის საჯარო (კაპიტალისტურ ან სოციალისტურ) ინდუსტრიაში ჩართვა, კაპიტალისტის ბევრად ძვირი/ნაკლებად მომგებიანი იქნებოდა;
2. საშინაო მომსახურება იმის ნაწილია, რისი ვალიც კაპიტალს პროლეტარიატის მიმართ აქვს: იმისათვის, რომ კაცები მუდმივად გამოცხადდნენ სამსახურში, ან ცოლებისგან უნდა მიიღონ მათი სარეცხის რეცხვის, საჭმლის მომზადებისა და ბავშვების მოვლის სერვისი, ან ეს მომსახურება პირდაპირ დამსაქმებლებმა მიაწოდონ, ანაც უფრო მეტი ანაზღაურება მიიღონ, რათა თავად შეძლონ ამ მომსახურების შესყიდვა.

ეს აუდიტის საკითხებია. მათი თქმით, ის რაც სამუშაო ძალის რეპროდუქციისთვის არსებითი ხარჯის ნაწილია და შესაბამისად, სახელფასო პაკეტის აუცილებელ ნაწილსაც შეადგენს, ცოლების მიერ უფრო იაფადაა უზრუნველყოფილი (შესაბამისად, ცოლების დამსახურებით, ნაკლები ანაზღაურების გადახდა ხდება შესაძლებელი). ჰიპოთეტური ციფრების არარსებობის გათვალისწინებით, ეს არგუმენტები შესაძლოა, ოდნავ ბუნდოვნად გამოიყურებოდეს - შეიძლება კაპიტალს ეს მეტი დასჯდომოდა, შეიძლება ნაკლები, - რომ არა ის ფაქტი, რომ ყოველთვის არსებობდა საკონტროლო მოსახლეობა, რომელიც ამ არგუმენტის ამოსავალ დებულებას აბათილებდა.

სინამდვილეში, ბევრი ადამიანია, რომელიც დაქირავებული მუშაა, ზოგს ჰყავს შვილები ან უვლის მოხუცებს და საშინაო შრომაში დახმარებას არ იღებს. ისინი სამუშაო ძალის ნახევარს შეადგენენ. ესენი არიან ახალგაზრდა კაცები, დაუქორწინებელი ქალები და დასაქმებული დაქორწინებული ქალები. ისინი გამოიმუშავენ გასამრჯელოს, რომელიც იმდენად მაღალი არაა, რომ „ცოლების“ ყოლა ან მათი კომერციული ჩამნაცვლებლების სრული შემადგენლობის შესყიდვა შეძლონ, მაგრამ მათ საჭიროებებს არც პირდაპირ დამსაქმებლები უზრუნველყოფენ. ასე რომ, საშინაო მომსახურება არ არის რაღაც, რაც კაპიტალს მთელი პროლეტარიატის წინაშე „ევალება“. ეს „ვალი“ კაპიტალს მხოლოდ პროლეტარიატის ნაწილის მიმართ აქვს.

ნეომარქსისტული არგუმენტები „სამუშაო ძალის ღირებულების“ ან „ისტორიულად განპირობებული საარსებო მინიმუმის“ შესახებ განსხვავებულად მიემართება უფროს მამაკაცებს, ახალგაზრდა კაცებს და ყველა დასაქმებულ ქალს. როგორც ჩანს, მშრომელთა კლასის მხოლოდ უფროს მამაკაც წევრებს ეკუთვნით დამსაქმებლებისგან

საშინაო მომსახურებაზე გათვლილი სახელფასო პაკეტები. მაგრამ, თუ სამუშაო ძალის ღირებულება ყველა მუშისათვის (რომელიც ერთი და იმავე ტიპის სამუშაოს ასრულებს ერთსა და იმავე ისტორიულ პერიოდში) ერთი და იგივე არაა, მას არ შეუძლია, გადამწყვეტი როლი ითამაშოს (რომელსაც თამაშობს) მარქსისტულ თეორიაში, სახელფასო დონეებისა და ზედმეტი ღირებულების შესახებ.

ფემინისტებისთვის საშინაო შრომის დებატების მორიგი მნიშვნელოვანი ხარვეზი ის იყო, რომ დიასახლისების რეალურ წარმოებით ურთიერთობებს კი არ უყურებდა, არამედ მხოლოდ იმას, რაც მათ მუშაობამდე და მუშაობის შემდეგ ხდება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საშინაო შრომის დებატები ქმრების მიერ მიღებული ანაზღაურების წყაროებსა და დონეებს (ანუ, რა განსაზღვრავდა ქმრების ხელფასის დონეებს) და/ან მათი შრომის ნაყოფის გამოყენების ფორმებს (მაგალითად, ქმრებისა და ბავშვების შრომის გაყიდვას) აკვირდებოდა.

ეს, მართლაც რომ, აღსანიშნავი, თუმცა იშვიათად აღნიშნული თვისებაა იმ უამრავი ავტორისა, რომელიც იჩემებს, რომ სახლში ქალების შრომამზე ლაპარაკობს. კვლავაც და კვლავაც, რეალურად შესრულებული სამუშაო თუ ეკონომიკური დამოკიდებულებისა და იზოლირების მდგომარეობა, რომელშიც იგი სრულდება, ანდა თავად ქალების გრძნობები მის მიმართ, უბრალოდ გამოტოვებულია. ამის ნაცვლად ავტორები ფოკუსირდებიან იმაზე, თუ რა გამოყენება აქვს ქალების სამუშაოს სხვებისთვის და ჩაგვრის სხვა სისტემისთვის. მაგალითად, ჩვენ შედარებით ცოტა რამ ვიცით საშუალო კლასის კაცების ცოლების რეალური ყოველდღიური სამუშაოს შესახებ, მაგრამ ბევრს საუბრობენ მათ მიერ ბავშვების მოვლის მნიშვნელობაზე (და ის განსხვავდება ბავშვების მოვლისგან, რომელსაც მუშათა კლასის კაცების ცოლები ასრულებენ), ოჯახის გარეთ ბავშვების წარმატების გარანტიების თვალსაზრისით, რაც საგანმანათლებლო სისტემის საშუალებით, მათი კლასობრივი პოზიციის რეპროდუქციას გულისხმობს.

ზოგიერთი ავტორი საშინაო სამუშაოს შესახებ საუბრისას უფრო შორსაც მიდის. ისინი არა მხოლოდ ქალების მიერ შესრულებულ სამუშაოს უგულებელყოფენ, ამ სამუშაოს გამოყენებებზე დაკვირვების სასარგებლოდ, არამედ იმასაც აცხადებენ, რომ საშუალო კლასის ქალების მიერ კლასობრივი სისტემის გახანგრძლივების სხვადასხვა ფორმით ხელშეწყობის ფაქტი აჩვენებს, რომ ეს ქალები თავად არ არიან ჩაგრულები.

თუმცა ის ფაქტი, რომ ზოგი კაცების ცოლების შრომა გარკვეული ფორმით გამოიყენება, იქნება ეს ბავშვების დახმარება საშინაო დავალების მომზადებაში თუ კოქტეილწვეულებების მასპინძლობა (რაც ადამიანებში მორალის კითხვის სურვილს აჩენს ხოლმე), რა თქმა უნდა, არც ამტკიცებს და არც უარყოფს ამ ქალების ჩაგვრას. ეს ჩაგვრას არც კი ეხება, რადგან სრულიად სხვა საკითხია. საშუალო კლასის (ან ბურჟუა) ქალების შრომა მითვისებულია. ის გამოყენება, რომელსაც მას უძებნიან, სხვა საქმეა. ამის არალიარება იგივეა, რაც ისაუბრო მუშების ექსპლუატაციაზე მხოლოდ მათ მიერ წარმოებულ პროდუქციასთან კავშირში. ეს დაახლოებით იმას ჰგავს, აიღო მუშების ორი ჯგუფი, რომელთაგან ერთი ფქვილს აწარმოებს, მეორე კი - ტყვიებს და შეაფასო, ჩაგრულები არიან თუ არა მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის მორალური ღირებულების მიხედვით. თუ ისინი აწარმოებენ სასარგებლო პროდუქტს, როგორცაა ფქვილი, ვთანხმდებით, რომ ისინი ექსპლუატირებულები არიან, მაგრამ თუ აწარმოებენ ისეთ საგანს, რომელიც ჩვენს მოწონებას არ იმსახურებს, როგორცაა, მაგალითად, ტყვია, ჩვენ არ ვაღიარებთ, რომ მათი დამსაქმებლები მათ შრომას იყენებენ. აქედან გამომდინარეობს დაშვება, რომ ადამიანების ექსპლუატაციის შეფასება მათი დამსაქმებლების გადაწყვეტილებების საფუძველზეა შესაძლებელი.

ფემინისტური ანალიზი უნდა შეჩერდეს და ყურადღება გაამახვილოს უშუალოდ ქალებთან დაკავშირებულ წარმოებით ურთიერთობებზე - და ყოველთვის დინების საწინააღმდეგოდ ან მისი მიმართულებით არ უნდა მოძრაობდეს. ის არა (მხოლოდ) ქალების შრომის ნაყოფის ბუნებას და მის გამოყენებას, არამედ რეალურ საწარმოო პროცესებსაც უნდა აკვირდებოდეს. გასაოცარია, რომ მთელ დებატში საშინაო შრომის შესახებ არა მარტო ქალების მიერ შესრულებული სამუშაოს ბუნება იყო უგულებელყოფილი, არამედ ის ფაქტიც, რომ დიასახლისებს არ უხდიათ; რომ ისინი დამოკიდებულები არიან ქმრებზე. ეს ასპექტები თითქოს გვერდითი მოვლენა იყო იმ ფაქტისა, რომ კაპიტალი მათი სამუშაოდან სარგებელს იღებს. ეს ნამდვილად არ აღიქმებოდა არათუ ცენტრალურ, საერთოდ, პრობლემადაც კი. არადა, ქალებისთვის ეს პრობლემაა. ქალებისთვის სახლის საქმის პრობლემურობა კონცენტრირდება გარკვეული დავალებების გარშემო, რომელიც ქმრებზე დამოკიდებულების მდგომარეობაში სრულდება (რაც იმას ნიშნავს, რომ პრობლემა მათი დაქვემდებარებული სტატუსია კაცებთან მიმართებით)

ასევე, ამ დებატის ტექსტები არასდროს განიხილავს მატერიალური უზრუნველყოფის დონეებს ან ფორმებს, რომელსაც ცოლები ქმრებისგან იღებენ. მაშინაც კი, როდესაც,

იმავითად ახსენებდნენ, ისინი მატერიალურ უზრუნველყოფას (იმპლიციტურად) ხელფასს ადარებდნენ, იმ ფაქტს კი, რომ ის სპეციფიკურია, საერთოდ ვერ ამჩნევენ: ხელფასთან მისი შედარება შეუძლებელია (კიდევ უფრო უცნაურია, რომ ერთმა ავტორმა, ვალი სეკომბემ (1974) ცოლები წვრილმანი საქონლის მწარმოებლებს შეადარა, რაც შეიძლება ისე გავიგოთ, თითქოს ცოლები გადიან სამუშაო ბაზარზე და ქმრების შრომას ყიდიან!).

ყველა ამგვარ ანალიზში მუშათა კლასის იდეალურ წევრებში მონაცვლეობით ჩნდება ორი ინდივიდი. ეს, უბრალოდ, არასწორია და ყველამ, ვინც ქალის პოზიციით ან გენდერთა არის დაინტერესებული, ეს იცის. თუმცა ეს წარმოდგენა არასდროს ყოფილა განაალიზებული ან ახსნილი და ამის მაგივრად თვალსაზრისი, თუ რატომ არის კაცი მარჩენალი და ქალი „მხოლოდ დიასახლისი“, ჩააცვლა ანალიზმა კაცებსა და ქალებს შორის არსებული განსხვავებული სახელფასო განაკვეთების შესახებ - რაც იმას ნიშნავს, რომ ახსნის ძიება სახლის გარეთ დაიწყო, მაგრამ განსხვავებული სახელფასო განაკვეთი, ისტორიულად, მანამდე არსებული საოჯახო ურთიერთობებიდან გამომდინარეობს და ის არ არის შიდექმურნეობაში გენდერული და თაობათაშორისი დანაწილების მიზეზი.

სამაგიეროდ, დებატმა იმას მიაღწია, რომ აქცენტი ქმრისა და ცოლის სოლიდარობაზე დაისვა - თუ როგორ არის ორივე ერთი და იმავე ინსტიტუტის, კაპიტალიზმის მიერ ექსპლუატირებული. ეს არც არის გასაკვირი, რადგან მისი მიზანიც ზუსტად ეს იყო. დებატი იმ მიზნით დაიწყო, რომ ეჩვენებინათ, თუ როგორ იღებდა კაპიტალიზმი სარგებელს სახლის საქმით - და მელნის ტბა რომ დაიღვარა, დაასკვნეს, რომ ის მართლაც იღებდა სარგებელს. თავიდანვე გამოირიცხა და ანალიზს მიღმა დარჩა დაშვება, რომ კაცებიც იღებდნენ სარგებელს ქალების შრომიდან; რომ კაცებიც ექსპლუატატორულ კლასს შეადგენდნენ.

ორმაგი სისტემები

იმავითად, მაგრამ მაინც არსებობენ გამორჩეული მარქსისტი ფემინისტები, რომლებიც ფემინიზმის მატერიალური ანალიზით გამოისყიდიან დანარჩენი მარქსისტების ცოდვებს (თუმცა მათ ეს საკმაოდ გვიან გააკეთეს). მათგან ყველაზე ცნობილი ჰაიდი ჰარტმანია შეერთებული შტატებიდან, რომლის ორი ცნობილი ესე „კაპიტალიზმი, პატრიარქატი და შრომის სქესობრივი სეგრეგაცია“ (1976) და „მარქსიზმისა და ფემინიზმის უბედური ქორწინება: წინ უფრო პროგრესული კავშირისკენ“ (1979) ჩვენნაირ რადიკალ

ფემინისტებს ეთანხმება იმაში, რომ პატრიარქატი კაპიტალიზმისგან განსხვავდება და იგი შრომითი ურთიერთობების სისტემას მოიცავს. ჰარტმანი შემდეგნაირად განსაზღვრავს პატრიარქატს:

სოციალური ურთიერთობების წყება, რომელსაც მატერიალური საფუძველი აქვს და რომელიც კაცებს შორის იერარქიულ ურთიერთობებსა და სოლიდარობას განაპირობებს, რაც, თავის მხრივ, ქალებზე დომინაციის საშუალებას აძლევს. პატრიარქატის მატერიალური საფუძველი კაცების მიერ ქალების სამუშაო ძალის კონტროლია. ეს კონტროლი აუცილებელ და ეკონომიკურად პროდუქტიულ რესურსებზე წვდომიდან ქალების გამორიცხვით და მათი სექსუალობის შებლუდვით ხორციელდება. კაცები ქალებისგან პირად მომსახურებას იღებენ, არ ევალუაბათ სახლის საქმის შესრულება ან ბავშვების გაზრდა, აქვთ ქალის სხეულზე წვდომა სექსისთვის, თავს ძლიერებად გრძნობენ და ძალაუფლება აქვთ. პატრიარქატის არსებითი ელემენტები, იმ ფორმით, რა ფორმითაც ჩვენ მათ ამჟამად განვიცდით არის: ჰეტეროსექსუალური ქორწინება (და, შესაბამისად, ჰომოფობია), ქალების მიერ ბავშვების გაზრდა და სახლის საქმის შესრულება, ქალების ეკონომიკური დამოკიდებულება კაცებზე (რაც გამყარებულია სამუშაო ბაზრის არსებული წესრიგით), სახელმწიფო და უამრავი ინსტიტუცია, რომელიც ეყრდნობა სოციალურ ურთიერთობებს კაცებს შორის - კლუბები, სპორტი, კავშირები, პროფესიები, უნივერსიტეტები, ეკლესიები, კორპორაციები და არმიები. თუ გვსურს, გავიგოთ პატრიარქალური კაპიტალიზმი, საჭიროა ყველა ამ ელემენტის გამოკვლევა (Hartmann 1979 reprinted in Sargent 1981: 18-19 კურსივი ეკუთვნის ჰარტმანს).

ამ ორ სტატიაში ჰარტმანი უმეტესწილად ისტორიულ ანალიზს გვთავაზობს (სავარაუდოდ, უნივერსალური) შრომის სქესობრივი დანაწილების შესახებ, რომელიც იერარქიული ევროპაში პრეინდუსტრიულ „ბურთვულ, პატრიარქალურ, გლეხის ოჯახში“ გახდა. აქ კაცები ქალებისა და ბავშვების შრომას აკონტროლებდნენ. შემდეგ, კაპიტალიზმის განვითარებასა და ინდუსტრიალიზაციასთან ერთად, შეიქმნა გენდერულად დანაწილებული დაქირავებული შრომის ბაზარი, რომელიც არსებულ (ზრდასრული) კაცის მიერ დომინირებულ საშინაო სტრუქტურას უჭერდა მხარს. ის ამტკიცებს, რომ მე-19 საუკუნეში მუშათა კლასის კაცებმა კაპიტალისტებთან მიაღწიეს მორიგებას - შებლუდეს ქალებისა და ბავშვების სამუშაო ძალაში შესვლა და ისინი სპეციფიკური საქმიანობებით დატვირთეს. ქალების განდევნამ კარგად ანაზღაურებადი სამუშაოდან უზრუნველყო ის,

რომ ქალებს კვლავაც დასჭირვებოდათ ჰქონოდათ წვდომა კაცების ხელფასზე და, შესაბამისად, ისიც, რომ კაცებს კვლავაც მიეღოთ აუნაზღაურებელი საშინაო შრომა ქალებისგან.

ჰარტმანი კაპიტალიზმს ამჟამად არსებულ დომინანტურ სისტემად განიხილავს. მას სჯერა, რომ კაპიტალისტურ საზოგადოებაში სამუშაოს სეგრეგაცია სქესის მიხედვით გახდა ძირითადი მექანიზმი, რომელიც ინარჩუნებს კაცების უპირატესობას ქალებზე იმიტომ, რომ ეს მექანიზმი იძულების წესით განაპირობებს ქალების დაბალ ხელფასს სამუშაო ბაზარზე. ის ასევე ამტკიცებს, რომ პატრიარქატი დამოუკიდებლად განაგრძობს ზემოქმედებას კაპიტალიზმზე.

დაბალი ხელფასის გამო, ქალები დამოკიდებულები რჩებიან კაცებზე, რადგან ეს მათ დაქორწინებისკენ უბიძგებს. დაქორწინებულმა ქალებმა კი საშინაო საქმეები კაცებისთვის უნდა შეასრულონ. კაცები ამით ორმაგ სარგებელს იღებენ შედარებით მაღალი ხელფასისა და ასევე საშინაო შრომის დანაწილების სახით. საშინაო შრომის ამგვარი დანაწილება, თავის მხრივ, სამუშაო ბაზარზე ქალის პოზიციას ასუსტებს. შესაბამისად, საშინაო შრომის იერარქიული დანაწილება მყარდება შრომის ბაზარზე და პირიქით, შრომის ბაზარი ამყარებს დანაწილებას. ეს პროცესი ორი ურთიერთდამოკიდებული სისტემის, კაპიტალიზმისა და პატრიარქატის განგრძობადი ურთიერთმოქმედების ამჟამინდელი შედეგია. პატრიარქატი სულაც არ მარცხდება კაპიტალიზმის წყალობით. ის ჯერ კიდევ საკმაოდ ძლიერია; ის აყალიბებს ფორმას, რომელსაც თანამედროვე კაპიტალიზმი იღებს; ისევე, როგორც კაპიტალიზმის განვითარება ახდენს პატრიარქალური ინსტიტუტების ტრანსფორმაციას. ამის შედეგად შემდგარმა ურთიერთმორიგებამ პატრიარქატსა და კაპიტალიზმს შორის, ქალებისთვის მოჭადლოებული წრე შექმნა. (Hartmann 1976 reprinted in Eisenstein 1979:208)

შესაბამისად, ჰარტმანი ქორწინებასა და სამუშაო ბაზარს შორის ნავარაუდებ მიზეზობრივ კავშირს თავდაყირა აყენებს. ის არა მარტო იმას ხედავს, თუ რა გავლენა აქვს ოჯახში ქალის მდგომარეობას მის შესაძლებლობაზე, იმუშაოს სახლის გარეთ, ასევე აკვირდება ქალების მდგომარეობას შრომის ბაზარზე, რომელიც მათი ქორწინების ობიექტურ სტიმულს ქმნის. ქორწინებას წვლილი მიუძღვის ანაზღაურებად სამუშაოზე ქალების ექსპლუატაციაში, მაგრამ სამუშაო ბაზარსაც შეაქვს წვლილი ქალების ექსპლუატაციაში საშინაო საქმის შესრულებისას.

ამ სტატიებსა და მესამე სტატიაშიც - „ოჯახი, როგორც გენდერის, კლასისა და პოლიტიკური ბრძოლის ლოკუსი: სახლის საქმის მაგალითი“(1981) ჰარტმანი დარწმუნებულია, რომ ოჯახში ქალების სამუშაო სინამდვილეში ქმრებისა და მამებისთვის შესრულებული შრომაა, რომ კაცები სარგებელს ნახულობენ ქალების შრომით, ვინაიდან ისინი სახლში ინდივიდუალურ, სექსუალურ და ბავშვის მოვლის სერვისს იღებენ და ამ ფაქტს პატრიარქატის შენარჩუნებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ის ასევე ეთანხმება იმ აზრს, რომ ქალების საშინაო შრომა აშკარად აწარმოებს კაპიტალიზმსაც და რომ ქალების მიერ შესრულებული სამუშაოს შინაარსი და მოცულობა განსხვავდება კლასობრივი, ეთნიკური და რასობრივი ჯგუფების მიხედვით. თუმცა ამან ყურადღება არ უნდა გადაგვატანინოს იმ ფაქტიდან, რომ ყველა კლასისა და ეთნიკური ჯგუფის კაცები ჯერ კიდევ აკონტროლებენ ქალების შრომას ოჯახის შიგნით ისევე, როგორც მის გარეთ, მაშინაც კი, როდესაც ქალები ანაზღაურებად სამსახურებში მუშაობენ. ფუფუნების საგნების მოხმარების, თავისუფალი დროისა და ინდივიდუალური სერვისების თვალსაზრისით, კაცებს ქალებთან შედარებით ცხოვრების უფრო მაღალი სტანდარტები აქვთ, რადგან ქალების შრომიდან სარგებელს იღებენ (Hartmann 1981:9).

თუმცა მისი ნაშრომები სინამდვილეში არ იკვლევს ურთიერთობებს ოჯახის შიგნით. ჰარტმანი, უბრალოდ, საშინაო სფეროსა და მის გარეთ კაცის მიერ ქალის შრომის კონტროლის თეორიულ ჩარჩოს ქმნის, შემდეგ კი აქცენტს შრომის ბაზარზე სვამს (ამგვარი კრიტიკა კიდევ უფრო ლეგიტიმურია სილვია ვალბის ტექსტთან „პატრიარქატი სამუშაოზე“ (1986) მიმართებით, რომელიც როგორც ჰარტმანის, ასევე თავის ადრინდელ პუბლიკაციებს იყენებს, ბრიტანეთის შრომის ბაზარზე ცვლილებების კვლევის დასაფუძნებლად). ჰარტმანი არ ცდილობს, აღწეროს, გააანალიზოს და განსაზღვროს საშინაო წარმოების წესი. ის უბრალოდ ასაბუთებს, რომ (1) პატრიარქატი კაპიტალიზმისგან დამოუკიდებლად არსებობს და (2) პატრიარქატს აქვს მატერიალური საფუძველი. შესაძლოა, მარქსისტებისთვის მისი იდეების შედარებითი მისაღებობა სწორედ იმ ფაქტით იხსნება, რომ არ იკვლევს ქალების საშინაო ექსპლუატაციას კაცების მიერ და ამასთან, თავს სოციალისტ ფემინისტად მოიხსენიებს.

ეს არ ნიშნავს, რომ მისი იდეები კონტროლერსიული არ იყო, თავიდან მაინც. მისი წერილი, მარქსიზმისა და ფემინიზმის უბედური ქორწინების შესახებ, რომელიც პირველად 1979 წელს გამოქვეყნდა, ხელახლა 1981 წელს დაიბეჭდა, როგორც ნამყვანი სტატია წერილების კრებულში, რომელიც მასზე კრიტიკულ კომენტარს აკეთებდა (Sargent 1981).

ამ კომენტარებიდან, ბევრი თითქოს აბათილებდა მის თეორიას ორმაგი სისტემების შესახებ მაგრამ დასაბუთებული კრიტიკის ნაცვლად, ეს კომპენტარები ჰარტმანის თეორიის აპრიორულ უარყოფას წარმოადგენდა. ეს იყო წმინდად ფორმალური არგუმენტები, რომლებიც იმას კი არ ასაბუთებდნენ, რომ ჰარტმანი არსობრივად ცდებოდა, არამედ იმას, რომ მისი ანალიზი „უხერხულია“ ან იმას, რომ ორი სისტემის ქონა „დახვეწილობას მოკლებული“ ან „ანალიტიკურად რთულია“. ასეთი არგუმენტები, ჩვენი აზრით, სასაცილოა და მისი სერიოზულად აღქმა არ ღირს. ჩვენ შეიძლება, აღმოვაჩინოთ, რომ არსებობს იერარქიის 3 ან n რაოდენობის სისტემები, რომელებიც ერთმანეთზე ურთიერთქმედებენ და ეს ფაქტი უნდა მივიღოთ (სულ მცირე, სამი ნამდვილად არსებობს იმიტომ, რომ ნეოიმპერიალისტური/რასისტული სისტემებიც გასათვალისწინებელია). „თეორიულ დახვეწილობას“ ან „მონაცემების ადვილად დამუშავებას“ ამასთან არავითარი კავშირი არ აქვს.

ორმაგი სისტემების თეორიის ამგვარი უარყოფის საფუძველი სიზარმაციდან ან კონსერვატიზმიდან აღმოცენებული ერთგვარი ფორმალიზმია, რასაც შეუძლია, მეცნიერებს უარი ათქმევინოს აღმოჩენებზე, რომლებიც არ ჯდება დომინანტურ პარადიგმაში; ამის მიზეზი ისიც არის, რომ ერთმანეთში არეულია საზოგადოების მთლიანობა ისე, როგორც ჩვენ მას ცხოვრების მანძილზე განვიცდით ანუ ემპირიული სისტემა და ანალიტიკური დონე.

რეალურ ცხოვრებაში პატრიარქატსა და კაპიტალიზმს შორის დროითი და სივრცითი წყვეტები არ არსებობს. ჩვენ ვერ ვხედავთ ნიშნებს, რომლებიც გვეუბნებიან: „ამ მომენტში შენ ტოვებ კაპიტალისტურ ზონას და შედიხარ პატრიარქალურ ზონაში“. ასეც რომ იყოს, ეს შეცდომაში შეგვიყვანდა, რადგან ეს ორი სისტემა ყოველთვის, ყველა დროში თანაარსებობს. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ, როდესაც გვსურს გავიგოთ სისტემა, არ ან ვერ უნდა განვასხვავოთ ისინი ერთმანეთისგან.

კაპიტალიზმში სახლის საქმის მხოლოდ ეკონომიკური განზომილების მონიშვნით, (როგორც მე-2 თავშია განხილული) ან შრომითი ღირებულების თეორიის (საშინაო შრომის დებატებში) საშუალებით მისი თეორიული ინტეგრირების წარუმატებელი მცდელობების შემდეგ, კიდევ იყო სხვა მცდელობები, მარქსისტული ცნებების გამოყენებით დაეფუძნებინათ პატრიარქატისა და კაპიტალიზმის ერთიანი სისტემა. ზოგიერთი ავტორი ცდილობდა, გამოეყენებინა „შრომის დანაწილების“ ან „გაუცხოების“ კონცეპტები, სხვები ისევ სვამდნენ აქცენტს „კაპიტალისტური პატრიარქატის“ ან

„პატრიარქალური კაპიტალიზმის“ განუყოფლობაზე, მაგრამ ეს შეთავაზებები ჩვეულებრივ შეიცავდა არსებით გადახვევებს მარქსისტული მეთოდოლოგიიდან.

შესაბამისად, თავიდან უარყოფილი ორი მატერიალური სისტემის ინტერაქციის იდეა ნელ-ნელა, მაგრამ სტაბილურად მისაღები ხდებოდა; და ამჟამინდელი დისკუსიები ერთი ცენტრალური კონსენსუსის გარშემო ტრიალებს: პატრიარქატი აღიარებულია ცალკე სისტემად. დღეს უკვე არსებობს შეთანხმება იმის თაობაზე, რომ ქალები სუბორდინებულები არიან და ზოგადად თანხმდებიან, რომ ქალების შრომით ექსპლუატაციას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამ სუბორდინაციაში, და რომ პატრიარქატი წარმოადგენს, როგორც მატერიალურ, ისე იდეოლოგიურ სისტემას.

მიუხედავად ამისა, მარქსისტი ფემინისტების ნაშრომების დიდი ნაწილი შრომით ბაზარზე ფოკუსირდებოდა. მათ არ განუვითარებიათ ჰარტმანის მონახაზი, საშინაო შრომაში მატერიალისტური ურთიერთობების შესახებ. ამის ნაცვლად ზოგიერთმა აიტაცა ჰარტმანის მოსაზრება, რომ ქორწინებაში, ცალკეული კაცების მიერ ცალკეული ქალების შრომის მითვისების პირდაპირი პერსონალური სისტემა შეივსო არაპირდაპირი, საზოგადოებრივი ინტიტუტებით გაშუალებული, არაპერსონალური კონტროლის სისტემით - განსაკუთრებით შრომის ბაზრით, მაგრამ ასევე სახელმწიფოთიც. ისინი ამტკიცებდნენ (მაგალითად, ქეროლ ბრაუნი ჰარტმანის პასუხად დაწერილ თავდაპირველ წერილში 1981 წელს), რომ მოხდა „პირადიდან“ „საჯარო“ პატრიარქატი გადასვლა. შესაბამისად (კიდევ ერთხელ), ოჯახის შესწავლის გადაუდებელი აუცილებლობა არ არსებობს.

ავტორები მეტ-ნაკლებად განსხვავდებიან ამ ახალი ტერმინების გამოყენების მხრივ, მაგრამ მათი არგუმენტაციის არსი ისაა, რომ მე-19 საუკუნისგან განსხვავებით ქალები აღარ არიან სეგრეგირებულები საკუთარ სახლებში; იდეოლოგია, რომელიც კაცისა და ქალის სფეროებს რადიკლურად მიჯნავს, ვეღარ ატყვევებს ქალებს ფიზიკურად და ეკონომიკურად, ვეღარ უქვემდებარებს ქალებს ქმრებისა და მამების მკაცრ სამართლებრივ კონტროლს, ვეღარ აუცხოებს ქალებს საკუთარ სექსუალობასთან და შვილებთან. ქალები (ხელახლა) შემოვიდნენ საჯარო სფეროში: ჩვეულებრივ, მათ უკვე აქვთ ანაზღაურებადი დასაქმება; ისინი პირდაპირ ურთიერთობენ სახელმწიფოსთან, როგორც პოლიტიკური უფლებების მქონე მოქალაქეები; შეუძლიათ განქორწინება, ქმრისგან წასვლა და სხვასთან ყოფნა ან დამოუკიდებლად ცხოვრება; მათი სექსუალობა ისეთი კულტურული ინსტიტუტებით უფრო კონტროლდება, როგორცაა პორნოგრაფია,

ვიდრე პირდაპირ, ცალკეული კაცების მიერ; მათ ბავშვის ყოლის და ბავშვის მოვლის შრომას მთელი საზოგადოება უფრო იყენებს, ვიდრე ცალკეული კაცები, რადგანაც კაცებისთვის ბავშვის ყოლის მიზნები შეიცვალა.

ეს იმას ნიშნავს, რომ საკითხები წარმოდგენილია შემდეგნაირად: პირველი - საშინაო არენაზე ქალები კვლავაც ცალკეული კაცების მიერ იჩაგრებიან, თუ ჩვენი ჩაგვრა უფრო არაპერსონალური ძალადობის შედეგია, რომელიც, ზოგადად, კაცებს და ოჯახის გარეთ გარკვეულ სფეროებში კაპიტალიზმს აძლევს ხელს და მეორე - არის თუ არა ქალების ჩაგვრის ახალი ფორმები უფრო მეტად თუ ნაკლებად მძიმე, უფრო მეტად თუ ნაკლებად ძვირი, უფრო მეტად თუ ნაკლებად რთულად დასაძლევია, ვიდრე ის ფორმები, რომლებიც 50-150 წლის წინ არსებობდა.

ასეთი დისკუსიები სასარგებლო აღმოჩნდა კაცების მიერ ქალების შრომის მისაკუთრების ფორმებისა და ლოკუსის ისტორიულ ცვლილებებზე ყურადღების გასამახვილებლად, მაგრამ მათ ბევრად ნაკლები სარგებელი მოჰქონდათ მაშინ, როდესაც პირდაპირ თუ შეფარვით გულისხმობდნენ, რომ ქორწინება და საშინაო შრომის მისაკუთრება აღარ წარმოადგენს ქალების ჩაგვრის მნიშვნელოვან ელემენტებს (და რომ ცალკულ ფემინისტებს შეუძლიათ კაცებთან ცხოვრება და დაქორწინება იმიტომ, რომ ეს აღარ არის ქალების ჩაგვრის მთავარი არენა). ამასთან, ამგვარ მიდგომას, როდესაც ის ცხოვრებას კერძო და (განურჩევლად) საჯარო ან „სოციალურ“ სფეროებად ჰყოფს, დომინანტურ იდეოლოგიასთან თანხვედრის საფრთხე ემუქრება. არადა, სწორედ ამგვარი იდეები უნდა ექვემდებარებოდეს კრიტიკულ ანალიზს (რომ აღარფერი ვთქვათ იმ იდეაზე, რომ ასეთი ლოგიკით კერძო სფერო სოციალური არ არის).

ჰარტმანი თავად უპირისპირდება ხედვას, რომ კაპიტალიზმმა გააქრო პატრიარქატი ოჯახში. თუმცა, ის პატრიარქატის შენარჩუნების საფუძვლებში ხედავს ტრანზიციას ოჯახურიდან ინდუსტრიულზე და ასევე (1981: 256) გადასვლას „ოჯახის ხელფასიდან“ „დიფერენცირებულ ხელფასზე“, როგორც მექანიზმს, რომელიც ქალების მამაკაცებზე განგრძობით დამოკიდებულებას იწვევს.

ამასთან, როდესაც ჰარტმანი ყურადღებას იმაზე ამახვილებს, რომ ქალები კვლავაც ბევრად მეტ სახლის საქმეს ასრულებენ, ვიდრე კაცები, მაშინაც კი, როდესაც ქალებს ანაზღაურებადი სამუშაო აქვთ, ის ასევე ამბობს რომ დაქორწინებულ ქალებში დასაქმების ბრძამ კაპიტალს უფრო მეტი სარგებელი მოუტანა, ვიდრე კაცებს. ქალები კვლავაც

ძალან ბევრი საათი მუშაობენ და დღეს კიდევ უფრო მეტი წნეხის ქვეშ არიან, თუმცა ჰარტმანს მაინც სჯერა, რომ მათი სამუშაო საათების ასეთი გაზრდით, ძირითადად, კაპიტალიზმმა იხეირა, ვინაიდან, მეტ სამუშაო ძალას იღებს. კაცებისთვის ეს ნულოვანი ჯამის ვითარებას ჰგავს: მათ აღარ უწევთ ფულის იმხელა წილის გაღება, რამდენიც უწევდათ, მაგრამ, მეორე მხრივ, შეიძლება, ისეთი მაღალი სტანდარტის მომსახურებასაც აღარ იღებენ, როგორსაც იღებდნენ.

ვფიქრობთ, ეს საინტერესო ჰიპოთეზებია, მაგრამ მტკიცებულებები მათ საწინააღმდეგოს მეტყველებს. საშინაო პატრიარქატი იმაზე უფრო თვითკმარი და კაპიტალიზმზე ნაკლებად დამოკიდებული გახდა, ვიდრე ამას ჰარტმენი მიიჩნევს; ცვლილებების დინამიკაც და ბოლოდროინდელი ხარჯთსარგებლიანობის ვარიაციები კაცებს, ქალებსა და კაპიტალს შორის ასევე განსხვავდება იმისგან, რასაც ის გვთავაზობს. თუმცა ეს ნათელი მხოლოდ მაშინ ხდება, როდესაც საშინაო შრომითი ურთიერთობების უფრო სრული სურათი იხატება, ვიდრე ის ჰარტმანთან არის მოცემული - და რის ჩვენებასაც ამ წიგნში ვაპირებთ.

დასკვნა

ფემინიზმმა ნამდვილად მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანა მარქსისტულ თეორეტიზაციაში, მაგრამ მთავარი წინსვლა მუშათა კლასის ქალების სუპერექსპლუატაციის იდეებს და შრომის ბაზრის სტრუქტურისა და ფუნქციონირების თეორიებს უკავშირდება. პროგრესი, ქალების ჩაგვრის სხვა სფეროების მატერიალისტური გაგების თვალსაზრისით, ბევრად ნაკლებია. ქალთა მოძრაობების მიერ დასახული გამოწვევების წყალობით, მემარცხენეობაში ცოტა თუ გაიმეორებს 1950-იანი წლების მიზოგინიურ თეზისს იმის შესახებ, რომ პროლეტარიატის რევოლუციური პოტენციალის შესუსტებაზე ქალებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა, რადგან ისინი „თავიანთი“ კაცებისგან პირველად ერთგულებას მოითხოვენ, ინდივიდუალისტ ან მორჩილ შვილებს ზრდიან და პროლეტარიატისთვის კომფორტისა და შვების მიცემით გაუცხოებული შრომის შედეგებს ახშობენ. ფემინისტების მიერ ქალების ჩაგვრის სხვადასხვა ფორმასა და მნიშვნელობაზე, მათზე, როგორც დამოუკიდებელ სოციალურ აქტორებზე აქცენტის დასმამ უკვე რთული გახადა ქალების კაპიტალიზმის მოკავშირეებად (ან კაპიტალიზმის მიერ გასულელებულებად) წარმოჩენა.

მაგრამ ფემინიზმმა მაინც მხოლოდ შეასუსტა ადრინდელი (თითქოსდა) მარქსისტული მიდგომების ზოგიერთი ცენტრალური დოგმა, რომელიც ისედაც აღიარებდა, რომ ქალები ჩაგრულები იყვნენ. ამ მიდგომების მიხედვით, მუშათა კლასის ქალების გამოცდილება განსხვავდება მუშათა კლასის კაცების გამოცდილებისგან, ბიოლოგიასთან დაკავშირებული მიზეზების გამო. მუშათა კლასის ქალები სახლში და სახლის გარეთ მუშათა კლასის კაცებისგან განსხვავებულ სამუშაოს ასრულებენ. ისინი, რა თქმა უნდა, ამ კაცების ცხოვრების დაბალ დონეს იზიარებენ და გარკვეულ, მათთვის სპეციფიკურ ჩაგვრას განიცდიან, მაგრამ ამ შეხედულებების მიხედვით, მუშათა კლასის ქალების გამოცდილება და ჩაგვრა მხოლოდ იმ ჩაგვრის გვერდითი ეფექტის სახით არსებობს, რომელიც უპირველესად „მუშებზე“ - ანუ მუშათა კლასის კაცებზეა მიმართული.

სოციალისტმა ფემინისტებმა იბრძოლეს იმ დაშვების წინააღმდეგ, რომ პროლეტარიატი ზრდასრული დაქორწინებული კაცებისგან შედგება; და იმ დაშვების წინააღმდეგაც, რომ სინამდვილეში პროლეტარიატი უკეთ იქნებოდა ქალების გარეშე. მათ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადეს სამუშაო ბაზრის თეორიების განვითარებაში, რათა მასში დაქირავებული ქალი მუშებიც შეეყვანათ და წინააღმდეგობა გაეწიათ იდეისთვის, რომ უნარები და ა.შ. ბიოლოგიურადაა განპირობებული. რაც შეეხება ანაზღაურებად დასაქმებას, სოციალისტი ფემინისტები აღიარებენ, რომ ქალებსაც შეუძლიათ ისეთი სასარგებლო საქმის კეთება, რომლის ექსპლუატაციაც ღირს, მაგრამ მათი შეხედულებები ოჯახის შესახებ, უხეშად რომ ვთქვათ, პატრიარქატის მისტიფიკაციას და დაცვას ემსახურება. ისინი მყარად ინარჩუნებენ მსოფლმხედველობას, რომ სწორედ კაპიტალიზმში არის ის სისტემა, რომელსაც სხვა ყველაფერი უნდა უკავშირდებოდეს. ის შეიძლება (როგორც ჰარტმანი ამბობს), იყოს ძალიან მოქნილი სისტემა, მაგრამ კვლავაც აღიქმება სისტემად, რომელიც საზოგადოების ყველა ასპექტზე დომინირებს.

ისინი, ვინც პატრიარქატს ხედავენ, როგორც განუყოფლად დაკავშირებულსა და დაქვემდებარებულს კაპიტალიზმზე, ბოლოს მაინც კაცებს მიიჩნევენ ნამდვილ მსხვერპლად, რომლებიც სინამდვილეში ქალების ჩაგვრის სუბიექტები არიან. მათთვის არა მარტო ქალების სოციალური დასწრებულობა, არამედ თვით მათივე ჩაგვრაც კი კაცებით არის გაშუალებული, რომლებზეც ისინი „მიმაგრებულები არიან“.

ასეთი მიდგომა არა მარტო ერთგული რჩება პატრიარქალური იდეოლოგიის ამოსავალი დებულებებისა (და ამ დებულებებს თავად იყენებენ, როგორც საფუძველს და ძრავს), არამედ თავისი წვლილიც შეაქვს ამ იდეოლოგიის შენებაში. ასეთ „ფემინისტურ“

მიდგომას პატრიარქალური აზროვნების წესი გადააქვს ახალ ფილოსოფიურ სფეროში - ნეო-მარქსიზმში - ამით ავრცობენ მას და ხელს უწყობენ პატრიარქალური იდეოლოგიის განახლებას და რეპროდუქციას.

ყველაზე უარესი ამაში ისაა, რომ ეს ინტერესი და ნაჩქარევი სურვილი, ეჩვენებინათ ფუნქციები, რომელსაც ოჯახი კაპიტალიზმისთვის ასრულებს და მოეხდინათ ქალების ჩაგვრის „არტიკულაცია“ პროლეტარიატის ჩაგვრასთან ერთად, კარგი პოლიტიკური განზრახვიდან აღმოცენდა (ან, უფრო სწორად, მარქსისტი ფემინისტების ინტერესი - დაეკავშირებინათ ქალების ჩაგვრა პროლეტარიატის ჩაგვრასთან კეთილი განზრახვით ხორციელდებოდა, რადგან მათ ფორმულირებებში იმის შესახებ, თუ რა რისთვის ფუნქციონირებს და რა რასთან არტიკულირდება, სიმეტრიის ნატამალიც არ იყო). იგი გამომდინარეობდა სურვილიდან, შემოეტანათ ქალთა ჩაგვრის რეალობა, გაეხადათ იგი ხილვადი, აღექვათ სერიოზულად (რაც მის პოლიტიკურ აღქმას გულისხმობს), ეჩვენებინათ, რომ ის მნიშვნელოვანი იყო და თან სისტემის ნაწილს წარმოადგენდა (ანუ, მიენიჭებინათ მისთვის თეორიული სტატუსი). ფემინისტებს უნივერსიტეტებში, გრასრუთ ბრძოლებსა და მემარცხენე პოლიტიკურ ჯგუფებში, მუდმივად უჩნდებოდათ ქალთა მოძრაობისთვის ლეგიტიმაციის მოპოვებისა და ქალთა მიმართ მათი განსაკუთრებული ინტერესის გამართლების ცდუნება, იმის ჩვენებით, რომ ქალების ჩაგვრა მართლაც მნიშვნელოვანია. ისინი ფიქრობენ, რომ ამას ყველაზე კარგად იმით გააკეთებენ, თუ აჩვენებენ, რომ ქალების ჩაგვრასაც მნიშვნელოვანი აგენტი იწვევს, ის, რომელსაც ყველა ეწინააღმდეგება. შესაბამისად, არ ხდება ქალების კაცებისგან რეალური განცალკევება. ამის გამო, ზოგიერთი იმედოვნებს, რომ მათ კაც კოლეგებს ან პარტნიორებს დაარწმუნებს, დაინტერესდნენ სქესობრივი ნიშნით დაყოფით, იმიტომ, რომ ამ „ახალი“ ჩაგვრის ახსნა (ოდნავ შეცვლილი) არსებული ტერმინებითა და კონცეპტებითაა შესაძლებელი. მათ თითქოს უჭირთ იმის მიღება, რომ ქალების ჩაგვრა მნიშვნელოვანია, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ის სპეციფიკურად ქალებს მიემართება და თუ მან შეიძლება კაცები და ქალები გაყოს.

კაპიტალიზმის ბენეფიტებზე ფიქსაციის სურვილი იმას ნიშნავდა, რომ მარქსისტი ფემინისტები თითქმის ექსკლუზიურად, მხოლოდ იმ ქალების ექსპლუატაციას უყურებდნენ, რომლებსაც ან მუშათა კლასის სამსახურები ჰქონდათ, ან დაქორწინებულები იყვნენ პროლეტარიატის წევრებზე - ანუ ფოკუსირდებოდნენ „მუშათა კლასის ქალების“ ჩაგვრაზე (იმიტომ, რომ ეს ავტორები არ ანსხვავებდნენ ამ ორ კატეგორიას და ნებისმიერ შემთხვევაში ბევრი ქალი ორივეს მიეკუთვნება). მიუხედავად

იმ ფაქტისა, რომ ბევრი მარქსისტი ფემინისტი ავტორი თავად საშუალო კლასის სამსახურებშია დასაქმებული და/ან საშუალო კლასის კაცებზეა დაქორწინებული და პირადი გამოცდილებიდან იცის, რას ნიშნავს იჩაგრებოდე, როგორც ქალი, ისინი ძირითადად უგულებელყოფდნენ საშუალო კლასის ქალების ჩაგვრას. ისინი ყურადღებას ქალებს შორის კლასობრივ განსხვავებაზე ამახვილებდნენ, თუმცა განსხვავებები საშუალო კლასის კაცების ცოლებს (პარტნიორებს ან ქალიშვილებს) და მუშათა კლასის კაცების ცოლებს (პარტნიორებს ან ქალიშვილებს) შორის მათთვის საერთო „კლასობრივ“ ურთიერთობას ეფუძნება: მათ ურთიერთობას ქმართან/მამასთან. ისინი, ყველანი მათთან დაკავშირებული კაცებით არიან განსაზღვრულები.

ჩვენ ბევრგან ვისაუბრეთ სინდისის ქენჯნაზე, რომელიც საშუალო კლასის ქალებს აიძულებს, ყოველთვის სხვა, მათგან განსხვავებული ადამიანებისთვის იბრძოლონ. ის, ვინც სოციალისტია, განსაკუთრებით დამნაშავედ გრძნობს თავს ნებისმიერი კლასობრივი პრივილეგიის გამო. როგორც ქალები, ვერ უშვებენ, რომ უფლება აქვთ, ისარგებლონ მემკვიდრეობით მიღებული ან უფრო უმნიშვნელო პრივილეგიებით, რომლებიც სინამდვილეში მართლაც აქვთ. თუმცა (რბილად რომ ვთქვათ) სამწუხაროა, რომ ამ სოციალისტი ფემინისტების დანაშაულის გრძნობა კლასობრივი და გენდერული ბრძოლების რეალური არტიკულაციით კი არ გამოიხატება, არამედ მხოლოდ იმ ჯგუფზე კონცენტრირებაში ვლინდება, რომელსაც როგორც პატრიარქატი, ასევე კაპიტალიზმი ჩაგვრავს; ასევე მათ სურვილში, თავს დაესხან „ბურჟუა ქალებს“ და რადიკალურ ფემინიზმს.

ჩვენ შეგვიძლია, ყურადღება გავამახვილოთ ფემინურ თვითგვემაზე, მიუხედავად იმისა, რომ პირადი თავდასხმა მტკივნეულია, მაგრამ ის ფაქტი, რომ მარქსისტი ფემინისტების მიერ ოჯახის ანალიზი კატასტროფული იყო, ვერ დაიმალება. ისინი თითქმის არც კი დაკავებულან საშუალო კლასის საოჯახო ურთიერთობებით ან ნებისმიერი სხვა ოჯახით, რომელიც პროლეტარიატს არ წარმოადგენდა. ისინი თავს არიდებდნენ მუშათა კლასის კაცების პატრიარქალური ძალაუფლების კრიტიკას, რაც მუშათა კლასის ცოლებისა და ქალიშვილების ღალატი იყო.

ამასთან, ბევრმა მარქსისტმა ფემინისტმა (რომლებიც ახლა თავებს სოციალისტ ფემინისტებად უფრო მოიხსენიებენ) ბოლო დროს საშინაო შრომის შესაძლო მატერიალური სარგებლის ანალიზზე სრულიად აიღო ხელი, თუნდაც ამ სარგებელს კაპიტალიზმი იღებდეს და ამის ნაცვლად დაიწყო „დისკურსის“ კვლევა, რომელიც ოჯახში

ან სხვა ადგილებში ქალებსა და კაცებს შორის ძალაუფლებრივ დისბალანსს ინარჩუნებს. ახლა ისინი გენდერის გაგებისთვის ფსიქოანალიტიკურ და პოსტმოდერნისტულ არგუმენტებს უფრო იყენებენ, ვიდრე მარქსისტულს. ისინი სწავლობენ „გენდერული სუბიექტურობების კონსტიტუირებას“, სექსუალური სურვილის გენეზისსა და გამოხატულებას, საოჯახო ურთიერთობების კულტურულ რეპრეზენტაციებს და არა იმას, რაც სინამდვილეში სახლებში ხდება. ის მცირე ყურადღებას კი, რომელსაც ერთ დროს სახლის საქმესა და საშინაო ურთიერთობებს, მათ შორის, ოჯახურ ძალადობას უთმობდნენ, ნამდვილი ოჯახური ურთიერთობებიდან „ოჯახური იდეოლოგიების“ კვლევაზე გადაიტანეს, თუმცა არ ცდილობენ, ამ იდეოლოგიების საწყისებს მიაგნონ, მხოლოდ იმას უყურებენ, როგორ შეიცვალა ისინი ისტორიულად; მათ ანალიზში ძალაუფლებრივი განზომილება გაუფერულდა, ან საერთოდ გაქრა მხედველობიდან.

„ეკონომიკისა“ და „კლასის“ თავიდანვე გვერდის ავლითა და პატრიარქალური ეკონომიკის შესაძლებლობის სრული გამორიცხვის შედეგად სოციალისტი/მარქსისტი ფემინისტების უმრავლესობამ ბოლოს ქალების ჩაგვრის ასპექტების ძიება იქ დაასრულა, სადაც მათ ყოველთვის ათავსებდა პატრიარქალური იდეოლოგია: ანატომიურ განსხვავებებში, დედობაში, სექსუალობაში, ბავშვობის გამოცდილებებში, არაცნობიერი გონების სტრუქტურაში თუ იდეოლოგიებსა და დისკურსებში. ყველგან, გარდა კაცების მატერიალური სარგებლისა. მათთვის სამყარო რჩება სულ უფრო ინტერპრეტირებად მდგომარეობაში, ნაცვლად იმისა, რომ კოლექტიური ძალისხმევით განახორციელონ მატერიალური ურთიერთობების ცვლილება.

სახლის საქმე, შიდასამეურნეო საქმე

და საოჯახო საქმე

იმის გამო, რომ ქალების მიერ შესრულებული, მატერიალური თვალსაზრისით ყველაზე აშკარად პროდუქტიული საქმეებიც კი სრულებით უგულებელყოფილი იყო, როგორც პირველ თავში ვთქვით, ფემინისტური ანალიზისთვის დიდი ნაბიჯი გადაიდგა წინ, როდესაც 1960-იან და 1970-იანი წლების ახლად აღმოცენებულმა ქალთა მოძრაობებმა ქალების მიერ სახლში შესრულებული საქმის სამუშაოდ აღიარება დაიწყეს. ფემინისტები ამტკიცებდნენ, რომ ქალები სახლში არ აკეთებდნენ „არაფერს“. სახლის საქმე და

ბავშვის მოვლა, ემოციურ და სექსუალურ სამუშაოს რომ თავი დავანებოთ, თითოეულ ქალს ყოველდღე მრავალ საათს ართმევს. ეგრეთ წოდებულ ეგალიტარულ ურთიერთობებშიც კი კაცები ბევრს არაფერს, ვაჟიშვილები კი თითქმის არაფერს აკეთებენ. ამას უამრავი სახის პირდაპირი და არაპირდაპირი სარგებელი მოაქვს კაცებისთვის. სახლის საქმის ეს ახალი აღიარება - ან, როგორც უკვე ვიცით, *ხელახალი აღიარება* - და მისი ქალური სამუშაოს სხვა ფორმებთან ინტერაქცია, ნაწილობრივ იმას ნიშნავდა, რომ ის დაფუძნდა, როგორც ცოდნის ახალი ობიექტი, რომელიც ისტორიკოსებს, ეკონომისტებსა და სოციოლოგებს უკვე სერიოზულად უნდა აღექვათ მაშინ, როცა მეოცე საუკუნის უმეტესი ხნის განმავლობაში მას არა მხოლოდ უგულებელყოფდნენ, არამედ ზიზღითაც კი ეპყრობოდნენ.

1920-დან 1970 წლამდე, ფაქტობრივად, ერთადერთი მასშტაბური მდგრადი კვლევა შიდასამეურნეო საქმიანობის შესახებ დროის განაწილების კვლევა იყო. ამ კვლევების ძირითადი მიზანი უბრალო აღწერა და რაოდენობის განსაზღვრა იყო, მაგრამ, მრავალი მეთოდოლოგიური სირთულის მიუხედავად, ისინი ხაზს უსვამდნენ სახლის საქმის საათების უზარმაზარ რაოდენობას, რომელიც ჯერ კიდევ სრულდებოდა, ძირითადად, ქალების მიერ. მაგალითად, კვლევებმა აჩვენა, რომ:

1. ამ საუკუნის განმავლობაში ქალების მიერ ნამუშევარი საათების რაოდენობა არ შემცირებულა. სრულ განაკვეთზე მომუშავე ბავშვებიანი დიასახლისის სამუშაო კვირა კვლავაც 60-80 საათამდე მერყეობს, როგორც სოფლის ასევე ურბანულ ზონებში (თუმცა ინდუსტრიაში სრულ განაკვეთზე დასაქმებული კაცი მუშების სამუშაო კვირა დაახლოებით 10 საათით შემცირდა და 40 საათზე ჩამოვიდა, პლუს ზეგანაკვეთური სამუშაო).
2. ამ საუკუნეში ცოლების (შიდემეურნეობაში, სხვა ქალებისგან განსხვავებით) მიერ შესრულებული სახლის საქმის წილი რეალურად გაიზარდა. შინამოსამსახურეებმა დატოვეს სახლები, ქალიშვილები კი ნაკლებს აკეთებენ. ამასთან, შიდასამეურნეო ტექნოლოგიის განვითარებამ უფრო მაღალი სტანდარტების დაწესება გახადა შესაძლებელი (მაგალითად, კვირის განმავლობაში სუფთა ტანსაცმლის რამდენჯერმე გამოცვლა). მექანიზაციით გამოწვეული დამატებითი სამუშაო ცოლებმა აიღეს თავზე. (მაგალითად, კაცები შეიძლება დაეხმარონ ჭურჭლის რეცხვაში, მაგრამ, თუ შიდემეურნეობაში არსებობს ჭურჭლის სარეცხი მანქანა, მოსალოდნელია, რომ ცოლი ჭურჭლის ჩალაგებისა და ამოლაგების მთელ სამუშაოს შეასრულებს).

3. კაცები არასდროს ასრულებენ ბევრ სახლის საქმეს. არ აქვს მნიშვნელობა, სად ცხოვრობენ - საფრანგეთში, ბრიტანეთში, აშშ-ში, რუსეთსა თუ შვედეთში. დაქორწინებული კაცები იმის ნახევარ საქმესაც კი არ აკეთებენ, რასაც დაუქორწინებული კაცები, მაშინ, როცა დაქორწინებული ქალები ორჯერ მეტ საქმეს აკეთებენ, დაუქორწინებელ ქალებთან შედარებით. ის, რასაც დაქორწინებული კაცები აკეთებენ, ცოლების „დახმარებად“ აღიქმება.
4. იმის მიუხედავად, რომ დასაქმებული ცოლების ქმრები პროპორციულად უფრო მეტ სახლის საქმეს ასრულებენ, ვიდრე დაუსაქმებელ ცოლებზე დაქორწინებულები, ეს თითქმის ყოველთვის იმის ბრალია, რომ ქალებს ნაკლები დრო რჩებათ სახლის სამუშაოს შესრულებისთვის მაშინ, როდესაც ანაზღაურებად სამუშაოსაც ასრულებენ და არა იმიტომ, რომ ეს კაცები სინამდვილეში მეტ სახლის საქმეს ასრულებენ.
5. ბოლოს, ქალებს კაცებთან შედარებით უფრო გრძელი სამუშაო დღეები აქვთ და უფრო მეტი სამუშაო საათი უწევთ მუშაობა, განსაკუთრებით, თუ სახლში ბავშვებიც არიან, ან ქალს ანაზღაურებადი სამუშაო აქვს.

მიუხედავად იმისა, რომ დროის განაწილების კვლევები ნამდვილად საინტერესო და მნიშვნელოვანია იმის წარმოსაჩენად, რომ ასე ნაქები „თავისუფალი დროის საზოგადოება“ ჯერ კიდევ ძალიან შორს არის და რომ ქმრებს და ცოლებს შორის სახლის საქმეს განაწილება ან რედისტრიბუცია არ მომხდარა, უფრო მნიშვნელოვანი კითხვები - სახლის საქმის თეორიული სტატუსის შესახებ - მხოლოდ ქალთა მოძრაობის მეორე ტალღის დაწყებასთან ერთად დაისვა, დაახლოებით 1970 წელს. შედეგად, მოსალოდნელი ჩამორჩენის შემდეგ ისეთი ექსპერტებიც კი, როგორც ჯ.კ. გალბრაითია (1973), საშინაო შრომის მნიშვნელობის აღიარებამდე მივიდნენ და მეტწილად აკადემიური სამყაროს გარეთ შექმნილი კონცეპტების გამოყენება დაიწყეს.

ამის შემდეგ ლიტერატურა სახლის საქმის შესახებ წლიდან წლამდე იზრდებოდა და იმ წერტილს მიაღწია, როდესაც სკოლების ფორმირება დაიწყო, თუმცა მისი ძირითადი ეკონომიკური მახასიათებლების შესახებ კონსენსუსი არსებობს:

- ის არის სამუშაო (რაც, რეალურად, მისი შესწავლის მთავარი მიზეზია);
- ის არის აუნაზღაურებელი (რის გამოც მისი სამუშაოდ აღიარება ისეთ საზოგადოებაში, როგორც ჩვენია, ავტომატურად კი არ მოხდა, არამედ სამეცნიერო აღმოჩენას უფრო წარმოადგენდა);

- მას, ძირითადად, ქალები ასრულებენ.

თუმცა ამ წერტილის მიღმა აზრთა სხვადასხვაობამ დაიწყო გაჩენა.

1. ზოგიერთი კვლევა ფოკუსირდება სახლის სამუშაოს სარგებელზე კაპიტალიზმისთვის - როგორც მე-3 თავში ვიხილეთ.
2. მიმდინარეობს დებატები იმის შესახებ, არის თუ არა სახლის საქმე „პროდუქტიული“ და იმაზეც, უკავშირდება თუ არა მისი აუნაზღაურებლობის ფაქტი სამუშაოს სპეციფიკურ ბუნებას (იმიტომ, რომ ხდება მისი მხოლოდ გამოყენება და არა გაცვლა). ამ თავში ვაჩვენებთ სხვადასხვა გაუგებრობას და შეცდომას, რომლებიც ამ დებატებს ახლავს.
3. არსებობს სახლის საქმის მონეტარული ღირებულების შეფასების სხვადასხვა მცდელობა, ოჯახისთვის (სხვადასხვა სამართლებრივ დავაში ან დაზღვევის მიზნებისთვის გადასახდელი კომპენსაციის რაოდენობის დადგენის თვალსაზრისით) ან მთლიანი ეროვნული პროდუქტის შეფასებისას მისი გათვალისწინების მიზნით. ამ თავში ამგვარ სამუშაოსთან დაკავშირებულ ზოგიერთ პრობლემასაც განვიხილავთ.
4. ზოგიერთმა ავტორმა აქცენტი დასვა „სამუშაოს“ ასპექტებზე „ამოცანების“ თვალსაზრისით და სახლის საქმის ბუნებისა და კომპონენტების ცვლილებასა (ხარშვისა და ქსოვის შემცირება და წმენდისა და ბავშვის მოვლის ზრდა) და საშინაო ტექნოლოგიების ისტორიას დააკვირდა.
5. სხვებმა იმაზე გაამახვილეს ყურადღება, თუ როგორ განსხვავდება სახლის საქმეზე დახარჯული დრო და მისი ჩამნაცვლებელი კომერციულად წარმოებული პროდუქტების ტიპები იმის მიხედვით, აქვთ თუ არა ცოლებს ანაზღაურებადი დასაქმება. ამასთან, ისინი ცხოვრების განმავლობაში მომხდარ ცვლილებებს დააკვირდნენ.
6. სხვები კი იმით დაინტერესდნენ, თუ რას განიცდიან ისინი, ვინც სამუშაოს ასრულებენ.
7. დაბოლოს, საინტერესო სამუშაო შესრულდა ქალისა და კაცის განცალკევებული „სფეროების“ იდეოლოგიებთან დაკავშირებით, მონიშნა რა ცვლილებები, სახლის „კერძო სფეროსა“ და მის გარეთ მყოფი „საჯარო სფეროს“ რეპრეზენტაციებში, მე-19 და მე-20 საუკუნეებში: როგორ ხდებოდა სფეროების განსხვავება და როგორ ხორციელდებოდა მათი ცალ-ცალკე შენარჩუნების ან მათი რეინტეგრაციის მცდელობები.

ცხადია, ყველა ეს თემა ურთიერთდაკავშირებულია და ხშირად ზოგიერთი კვლევა რამდენიმე მათგანს ფარავდა. ჩვენი ფოკუსი სახლის საქმის აუნაზღაურებლობის ასპექტს - ანუ იმ ურთიერთობის ფორმას, რომელშიც სხვადასხვა (ცვალებადი) ამოცანა სრულდება - მიემართება და გამომდინარეობს მისგან. ვფიქრობთ, ამას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რადგან, იმის მიუხედავად, რომ ამჟამად სახლის სამუშაოს მიმართ ინტერესი არსებობს და მას წიგნები და სტატიები ეძღვნება, ის, რასაც ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს, ბუნდოვანი რჩება. ეს არის სახლის საქმის დეფინიცია - რა არის ის, რასაც ეს მეცნიერები სწავლობენ. ამ პრობლემას სიტყვების „სახლის საქმე“ და „საშინაო საქმე“ შენაცვლებითი გამოყენება ართულებს.

ეს იმიტომ არ ხდება, რომ „სახლის საქმის“ მნიშვნელობა გადაუჭრელი კამათის საგანია. პირიქით, ეს უსიტყვო კონსენსუსის ბრალია. არავინ მიიჩნევს საჭიროდ სახლის საქმის განმარტებას, რადგან მისი მნიშვნელობა თითქოს თავიდანვე ცხადია. ავტორები, ზოგადად, კრიტიკის გარეშე (ან რამდენიმე სანყისი კომენტარით) იღებენ ამჟამინდელ, ყოველდღიურ დეფინიციას, რომლის მიხედვით, „სახლის საქმე არის სამუშაო, რომელსაც ცოლი სახლში ასრულებს“. მკაცრად თუ ვიმსჯელებთ, ეს მოითხოვს „სახლის“ განმარტებას (იმიტომ, რომ ამ შემთხვევაში სახლის საქმე გამორიცხავს თუნდაც საყიდლებზე სიარულს, რომელიც სახლის გარეთ ხდება) და მეტის თქმას, იმ სიტუაციებისა და მდგომარეობის შესახებ, რომელშიც სამუშაო სრულდება. მაგრამ ისინი ფაქტობრივად პირდაპირ გადიან სალი აზრით განსაზღვრულ ამოცანათა სიაზე - საჭმლის კეთება, რეცხვა, წმენდა ა.შ. - და მეტ - ნაკლებად განცალკევებულ კატეგორიად ბავშვის, ავადმყოფებისა და მოხუცების მოვლას ამატებენ ხოლმე.

ჩვენ არ ვფიქრობთ, რომ ემპირიული დეფინიცია - ამოცანების სია რამდენად დეტალურადაც არ უნდა იყოს განსაზღვრული - შეიძლება დამაკმაყოფილებელი იყოს. ჩვენ ასევე არ გვაქვს ზუსტი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ როგორ უკავშირდება ეს სია სახლის სამუშაოს ზოგადად შეთანხმებულ მახასიათებლებს (რომ ის არის აუნაზღაურებელი სამუშაო, რომელსაც ქალები ასრულებენ), რომლის იდენტიფიკაციაც ლიტერატურაში მოვახდინეთ. ცხადია, ის, რაც პრაქტიკულად შედის „სახლის საქმეში“, დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ ხდება სუბიექტის თეორიული ინტერპრეტაცია და ჩვენ გვჯერა, რომ ბევრი ჩიხი, რომელშიც დისკუსიებს შევყავართ, თავიდან იქნებოდა აცილებული შეთანხმების (ან ცხადი შეთანხმებლობის) არსებობის შემთხვევაში, მის ძირითად თავისებურებებთან დაკავშირებით. ჩვენ გვჭირდება ფორმალური და არა ემპირიული დეფინიცია იმისა, რასაც ვიკვლევთ.

ამ მიმართულებით გადადგმული ნაბიჯი იქნება მსჯელობა სახლის სამუშაოს ზოგადად შეთანხმებული მახასიათებლებით დავიწყობთ - იმით რომ სამუშაო აუნაზღაურებელია და ქალების მიერ შიდეშეურნეობაში ან მასთან დაკავშირებით სრულდება.

ამ მახასიათებლებთან შეჯახებისას უნდა დავსვათ ორი შეკითხვა:

1. ეს განმსაზღვრელი მახასიათებლები სახლში შესრულებულ მთელ სამუშაოს ფარავს?
(ა) მთელ ამ სამუშაოს ქალები ასრულებენ? (ბ) მთელი ეს სამუშაო აუნაზღაურებელია?
2. და ამის საპირისპიროდ, სახლის სამუშაოს ემპირიული დეფინიცია (ჩამოთვლილი ამოცანები) ქალების მიერ შესრულებულ მთელ აუნაზღაურებელ სამუშაოს ფარავს?

თითქოს ცხადია, რომ პასუხები შემდეგი უნდა იყოს:

- 1 (ა) *შინამეურნეობის შიგნით შესრულებული ყველა სამუშაო არ სრულდება მხოლოდ ქალების მიერ, კაცებიც და ბავშვებიც (და ზოგჯერ მოსამსახურეებიც) სამუშაოს გარკვეულ ნაწილს ასრულებენ.* მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნების, კლასებისა და შინამეურნეობების მიხედვით არსებობს განსხვავებები, დასავლეთში, ზოგადად, ქალები თითქმის სრულად ასრულებენ ისეთ საქმეებს, როგორებიცაა: სარეცხის რეცხვა, დაუთობა, კერვა, ბავშვის მოვლის უმეტესი ნაწილი, ავადმყოფებისა და მოხუცების მოვლა, ბავშვის განათლებასთან დაკავშირებული სამუშაოს უმეტესი ნაწილი, საჭმლის მზადების უმეტესი ნაწილი, ჭურჭლის რეცხვა, საყიდლებზე სიარული. კაცები და ბავშვები კი ისეთ უცნაურ სამუშაოს ასრულებენ, როგორიცაა: ნაგვის გატანა, მოწესრიგება და ჭურჭლის რეცხვის რაღაც ნაწილი. კაცები ყოველთვის ასრულებენ სახლის და მანქანის ტექნიკურ სამუშაოებს, უვლიან ებოს და ცხოველებს, მაგრამ ბევრი ავტორი თავის თეორიულ ანალიზსა და ემპირიულ კვლევებში ამას მხედველობაში არ იღებს (მაგალითად, ვიცით, რომ არ უნარმოებიათ დროის განაწილების კვლევები, რომელიც მოიცავდა ბავშვების მიერ შესრულებულ სამუშაოს).
- 1 (ბ) *სახლის შიგნით შესრულებული მთელი სამუშაო არ უნდა ჩაითვალოს „აუნაზღაურებლად“ იმიტომ, რომ მის რაღაც ნაწილს საკუთარი სარგებელი აქვს.* მაგალითად, კაცების მიერ მანქანების შეკეთება მათი მუშაობით დაზოგილი

ფულით კომპენსირდება. ამიტომ უფრო მეტად უნდა დავახარისხოთ, რას ნიშნავს „აუნაზღაურებელი“ და გადავარჩიოთ, ვინ ასრულებს აუნაზღაურებელ სამუშაოს, თუკი ასეთი სუბიექტი საერთოდ არსებობს.

2. *სახლის საქმის - ქალების მიერ შესრულებული აუნაზღაურებელი სამუშაოს - განმსაზღვრელი მახასიათებლები იმას გულისხმობს, რომ ამ ტერმინმა ბევრად მეტი უნდა დაფაროს, ვიდრე საქმლის მზადების, ნმენდის, საყიდლების და ა.შ. კლასიკური სიაა. „ქალების მიერ შესრულებული აუნაზღაურებელი სამუშაო“ ასევე მოიცავს რაღაცებს, რაც, ვინაშინ თუ განვიხილავთ, სახლთან კავშირში არ არის, ან „მატერიალურად“ პროდუქტიული არ არის, მაგალითად, ამოცანების მთელი სერია, რომელსაც ცოლები და დედები ასრულებენ ქმრებისა და ოჯახებისთვის - შვებულების ჩანიშვნა, ავადმყოფი ნათესავების მონახულება საავადმყოფოში, საოჯახო მაღაზიაში მუშაობა, მეზობლების დახმარება, მორალური მხარდაჭერა, ბავშვების წაყვანა სხვა ბავშვებთან სათამაშოდ, დაბადების დღისა და შობის მისალოცი ბარათების გაგზავნა და ა.შ. ასეთი სამუშაოები შინამეურნეობების მიხედვით განსხვავდება და მისი წევრების კონკრეტულ საჭიროებებზე, მათ საქმიანობაზე, სიმდიდრესა და ოჯახის უფროსის პრეფერენციებზეა დამოკიდებული. ასეთი სამუშაო სახლის საქმეზე მეტადაა იგნორირებული და ჩვენი ერთ-ერთი ცენტრალური ინტერესი მისი ხილვადობის გაზრდაა.*

ამიტომაც ვფიქრობთ, რომ ტერმინოლოგიის დაზუსტებაა საჭიროა. **გამოვდივართ წინადადებით, გამოვიყენოთ ტერმინი - შიდასამეურნეო საქმე მთელი იმ სამუშაოს დასაფარად, რომელიც ნებისმიერი პირის (კაცის, ქალის ან ბავშვის) მიერ საშინაო ლოკაციებში ან მათთან კავშირში სრულდება.** ეს ტერმინი ამოცანების ფართო სპექტრს მოიცავს. რაკი ცოლების საქმის განხილვა საოჯახო ურთიერთობებში - როგორც ერთ მთლიანობაში - შესრულებული სამუშაოს კონტექსტში გვსურს, გამოვიყენებთ ტერმინს **საოჯახო საქმე, რათა მთელი ის სამუშაო მოვიცვათ, რომელსაც ოჯახის უფროსზე დაქვემდებარებული / დამოკიდებული პირები ასრულებენ,** იმის გათვალისწინებით, რომ ასეთი პირების უმეტესობა, რომლებიც დღეს ამ სამუშაოს ასრულებენ, არიან ქალები ცოლებისა თუ თანამცხოვრებლების სახით.

იმის განსამარტავად, თუ რატომ მივედით ამ დასკვნებამდე, დასაწყისისთვის რიგ პრობლემებს ვაჩვენებთ, რომლებსაც ეკონომისტები და სოციოლოგები სახლის საქმის ემპირიული დეფინიციის გამოყენების მცდელობებისას შეეჯახნენ. ამით იმედია,

გავერკვევით სხვადასხვა ბუნდოვანებაში, მათ შორის იმაშიც, სინამდვილეში რა იგულისხმება „სახლის საქმეში“ და ამასთან, ნათელს გავხდით ჩვენივე პოზიციას.

სახლის საქმე აუნაზღაურებელი იმიტომ არის, რომ მასში რაღაც განსაკუთრებულია?

1970-იანი წლების ლიტერატურის დიდი ნაწილი გვთავაზობს, რომ ქალების მიერ შესრულებული სახლის საქმის აუნაზღაურებლობის მიზეზი ისაა, რომ შინამეურნეობაში წარმოებული საქონელი და მომსახურება რაღაც ფორმით განსხვავდება საოჯახო ბიზნესში (წვრილმანი სასაქონლო წარმოება) ან ეკონომიკის სხვა სექტორებში წარმოებული საქონლისა და მომსახურებისგან. ეს იმ მოსაზრებით აიხსნება, რომ სამუშაოს და, შესაბამისად, ადამიანებს, რომლებიც მას ასრულებენ, ფულით დომინირებულ ეკონომიკაში მცირე ღირებულება აქვთ ან საერთოდ არ აქვთ ღირებულება.

ჩვენ არ შევწინააღმდეგებოდით ამ (ძირითადად, მარქსისტ) ავტორებს, თუ ისინი უბრალოდ განმარტავდნენ, რასაც ამბობენ - რომ სახლის საქმე (მისი უმეტესი ნაწილი) განსხვავდება დაქირავებული შრომისგან და მისი აუნაზღაურებლობის მიზეზი ისაა, რომ კაპიტალისტური წარმოების წესით არ სრულდება.

უმეტესი მათგანისგან თავს შორს მაშინ ვიჭერთ, როდესაც ამ მტკიცებას არ ვიყენებთ, როგორც შესავალს, იმ ნიშნების მოსახაზად, რომლითაც სახლის საქმე არ ჰგავს დაქირავებულ შრომას - და მერე არ უგულებელვყოფთ სახლის საქმეს ან მივიჩნევთ, რომ უკვე ვიცით, სინამდვილეში რას წარმოადგენს იგი. როგორც პირველ თავში აღვნიშნეთ, ჩვენი მიზანი ბუსტად იმ სამუშაოს კვლევაა, რომელსაც ქალები იმ შინამეურნეობისთვის ასრულებენ, რომელშიც ცხოვრობენ და წარმოების იმ წესის კვლევა, რომელშიც ამ სამუშაოს ასრულებენ.

თუმცა იმ ავტორების უმცირესობასაც ვწინააღმდეგებით, რომლებსაც ჰქონდათ მცდელობები, ეჩვენებინათ, რა არის განსაკუთრებული ან სპეციფიკური სახლის საქმეში (და რით აიხსნება მისი აუნაზღაურებლობა), რადგან არ ვეთანხმებით მათ ანალიზს. ისინი აცხადებენ, რომ სახლის საქმე განსაკუთრებულია:

- იმიტომ, რომ არაპროდუქტიულია;
- ან იმიტომ, რომ ის მოხმარებისთვის სრულდება და არა წარმოებისთვის;
- ან იმიტომ, რომ ხდება მისი გამოყენება და არა გაცვლა.

როგორც შემდეგ ვაჩვენებთ, ჩვენთვის, ამ ჰიპოთეზებიდან არც ერთია მისაღები.

არის თუ არა სახლის საქმე განსაკუთრებული იმიტომ, რომ ის არაპროდუქტიულია?

ოჯახის შესახებ ნაშრომებში ორი თემა მეორდება: პროდუქტიული ოჯახის წარსულს ჩაბარება; და ეგრეთ წოდებულ, წარსულის პროდუქტიულ ოჯახებში ურთიერთობების, განსაკუთრებით კი ქალების სტატუსის იდეალიზაცია. მაგალითისთვის, განვიხილოთ შემდეგი ტენდენციური ამონარიდი:

„თუ მაშინ [მეთექვსმეტე საუკუნეში] ქალები ქმრების კაპრიზებსა და მოთხოვნებს ექვემდებარებოდნენ - როგორც ეს უმეტეს შემთხვევაში დღესაც ხდება - არსებობდა ერთი არსებითი განსხვავება. ინდუსტრიულ რევოლუციამდე ქალები ეკონომიკური ერთეულის (ანუ ქმრისა და ცოლის) ერთ ნაწილს წარმოადგენდნენ. სახლში შრომის იმგვარი დანაწილება, როგორც ის კაპიტალმა შექმნა და შეინარჩუნა, მაშინ უცნობი იყო. სახლი და სამუშაო განუყოფლად იყო ურთიერთდაკავშირებული. ხშირად კაცები და ქალები სახლში მუშაობდნენ, ამიტომ სახლი წარმოებითი ერთეული იყო. „სახლი და მის გარეთ არსებული სამყარო ერთი მთელი იყო; ნამდვილი ცხოვრება *საშინაო* იყო. მისი მიზანს მტრულ გარემოში გადარჩენა წარმოადგენდა და საზოგადოების თითოეული წევრის უნარსა და ძალისხმევაზე იყო დამოკიდებული, მათი სქესის ან ასაკის მიუხედავად.“

მე-17 საუკუნის შუა პერიოდამდე სახლის საქმის აღწერა ქალის ცხოვრების მთელი სპექტრის აღწერას ნიშნავს: ის არ იყო სეგმენტებად დაყოფილი, იზოლირებული, განმარტოებული. „შრომა იყო ხილული და მას ყველა აღიქვამდა, როგორც ქმრის ან მამის შრომის აუცილებელ (თუმცა ნაკლებად მნიშვნელოვან) დანამატს. სოფლის ოჯახში ქალის საქმე იყო დამქანცველი და დაუსრულებელი, მაგრამ ასევე კრეატიული, პროდუქტიული და პასუხისმგებლობით სავსე“ (Mackie and Pattullo 1977: which includes quotations from Comer 1974 and Gardiner 1975, ხაზგასმა ეკუთვნის ავტორს).

ეს ციტატა ამჟღავნებს რიგ იდეებს, რომლებიც შემდეგნაირად შეიძლება შეჯამდეს:

1. ოჯახი „ოდესლაც“ (მეთექვსმეტე, მეჩვიდმეტე ან მეთვრამეტე საუკუნეში, გააჩნია ავტორს) პროდუქტიული ერთეული იყო.
2. ის აღარ არის პროდუქტიული.
3. ყოფილი პროდუქტიული ოჯახი ეგალიტარული (ან შედარებით ეგალიტარული) იყო იმიტომ, რომ ის პროდუქტიული იყო და იმიტომ, რომ ოჯახის წევრები მხარდამხარ მუშაობდნენ და შეეძლოთ ერთმანეთის შრომის მნიშვნელობა დაენახათ და ეცნოთ. ალის კლარკი, მაგალითად, თავის კლასიკურ ნაშრომში მეთექვსმეტე საუკუნის ინგლისის ქალების შესახებ, საუბრობს მაშინდელ „უხემ სამართლიანობაზე“ ქალებსა და კაცებს შორის, როდესაც ისინი „ახლოს იყვნენ მიწასთან“. ოჯახი ტრანსფორმირდა, როდესაც მისი რესურსი ინდივიდების გასამრჯელო გახდა, საოჯახო ფერმის ან სახელოსნოს მიერ წარმოებული პროდუქციის მაგივრად.
4. ინდუსტრიულმა კაპიტალიზმმა ოჯახს პროდუქტიულობა დააკარგვინა. მან წარმოება სახლის გარეთ, ქარხნებში გაიტანა და ოჯახის შიგნით უთანასწორობა გამოავლინა (ან ძალიან გაზარდა).
5. როდესაც ქალები სახლში დარჩნენ, მათ დაკარგეს სტატუსი (სოციალური აღიარება), რომელიც მწარმოებლურ ფუნქციას ებმოდა.
6. ამას შეიძლება კიდევ ერთი გავრცელებული აზრი დაემატოს: ახლა ოჯახი თავისუფალი დროის მოხმარების გარშემო ერთიანდება.

ამ იდეებს ბევრი ავტორი იზიარებს. ისინი შინაგანად თანმიმდევრული, მაგრამ მცდარია.

იდეა (ნომ. 2 და 4), რომ კაპიტალიზმმა გაანადგურა საოჯახო შინამეურნეობის მწარმოებლური ფუნქცია, ფაქტობრივად, არასწორია. მან საზოგადოებაში წარმოების ბევრი სხვა ადგილი/ერთეული შექმნა და შესაბამისად, შინამეურნეობები, როგორც ლოკაციები, წარმოების მთავარ ერთეულს აღარ წარმოადგენდნენ. თანმდევნი ინდუსტრიალიზაცია იმას ნიშნავდა, რომ ოდესლაც შიდემეურნეობაში საოჯახო შრომით წარმოებული ბევრი საქონლისა და მომსახურების წარმოება ქარხნებში დაქირავებული მშრომელების მიერ დაიწყო (დამატებით, ან თითქმის ექსკლუზიურად), მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ საოჯახო შინამეურნეობები აღარაფერს აწარმოებდნენ.

ამის მაგივრად, უმეტესი მათგანი ახლა აწარმოებს მთელ რიგ, თუმცა უწინდელთან შედარებით ნაკლები სახეობის საგნებს, მაგრამ ეს საგნები ახლა უფრო მაღალი

სტანდარტით ინარმოება. მაგალითად, სუფთა, თბილი და მოწესრიგებული ოთახები, სადაც ყურადღება კომფორტს და დეკორს ეთმობა; უფრო კომპლექსური კერძები, სხვადასხვა ფორმის მომზადების წესით და საჭმელით. საოჯახო შინამეურნეობები საშინაო საქონლის შესყიდვით და პრეზენტაციით ფართო სპექტრის პირად მომსახურებას უზრუნველყოფენ, რაც სიყვარულის გამოხატვის მნიშვნელოვან საშუალებად იქცა (მაგალითად, შვილების სიყვარულს იატაკის სანმენდი საშუალების იმ ბრენდების ყიდვითა და გამოყენებით ვაჩვენებთ, რომლებიც ანტიბაქტერიული მოქმედებით გამოირჩევა). ამასთან, ზოგიერთი ნარმოება, რომელიც ერთ დროს შინამეურნეობებიდან ქარხნებში გადავიდა, ხელახლა ინერგება შინამეურნეობებში (მაგალითად, სარეცხის რეცხვა, ეკონომიისა და მოსახერხებლობის გამო; საკვების შენახვა, გაყინვის გზით; პურისა და ნამცხვრის ცხობა, უმაღლესი ხარისხის მისაღებად). არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ბევრი ოჯახი ჯერ კიდევ (ან კვლავაც) ბაზარზე გასაყიდი საქონლისა და მომსახურების მწარმოებელ ერთეულად რჩება (იხ. მე-5 თავი).

იდეა (ნომ. 5), რომ სწორედ ქალების მწარმოებლური როლის დაკარგვამ - მათ შორის, მეცხრამეტე საუკუნის იდეოლოგიის გაძლიერებამ, რომელიც ქალებისგან სახლში ყოფნას და უმოქმედობას მოითხოვდა - ქალების სტატუსის დაკარგვა გამოიწვია, ყურადღების მიღმა ტოვებს იმ ფაქტს, რომ იმ პერიოდის ჯენტლმენებსაც არ მოეთხოვებოდათ მუშაობა. მეცხრამეტე საუკუნის ჯენტლმენი სტატუსს იმით იძენდა, რომ არ ჰქონდა ანაზღაურებადი დასაქმება და ამის ნაცვლად, საკუთარი მიწის გაქირავებით ან ინვესტიციებიდან მიღებული შემოსავლით ცხოვრობდა, დროს კი ნებაყოფლობით აქტივობებში (მაგალითად, ბუნებისმეტყველების სწავლაში) ხარჯავდა. ეს იდეა ასევე არ ითვალისწინებს მტკიცებულებას, რომ მეცხრამეტე საუკუნის ქალბატონები სახლში უსაქმოდ ყოფნისგან შორს იყვნენ: ისინი ბევრს მუშაობდნენ ქალური ამოცანების შესასრულებლად, რაც მოიცავდა: მსახურების მენეჯმენტს; ოჯახის სტატუსის შენარჩუნებას და გაუმჯობესებას, სხვადასხვა სოციალური აქტივობის საშუალებით და კაცებისთვის სიამოვნების მინიჭებას.

იდეა (ნომ. 4), რომ მწარმოებლური ფუნქციის დაკარგვის გამო, ოჯახი არაეგალიტარული და თავისი წევრების მიმართ მჩაგვრელი გახდა; ან, რომ ამის გამო, დაქვემდებარებულებმა სტატუსი დაკარგეს, აჩვენებს თანამედროვე და წარსული დროის ოჯახის (და სხვა საწარმოო ერთეულების) შესახებ ცოდნის ნაკლებობას. არის თუ არა გლეხების ფერმები პატრიარქალური? არის თუ არა პროდუქტიული საწარმოო ქარხნები იერარქიული? რას ვიტყვოდით საოჯახო ბიზნესებთან დაკავშირებით? კარგი იქნება, თუ

პოპულარული ისტორიკოსები მეტ ყურადღებას დაუთმობენ თანამედროვე წვრილმანი საქონლის მწარმოებელი ოჯახების ფუნქციონირების შესწავლას, რასაც შეუძლია უფრო ადრინდელი პერიოდების შესახებ ცოდნაც მოგვცეს. ასეთ ოჯახებში (მაგალითად, საბაზრო მეზღვეები, პატარა მაღაზიის მეპატრონეები, პატარა სასტუმროების მეპატრონეები) დღეს ქალები კვლავაც მუშაობენ ბაზარზე გასაყიდი საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად, მაგრამ მათი სტატუსი სხვა ოჯახების ცოლების სტატუსზე მაღლა არ დგას (რაც იმას ნიშნავს, რომ მათგან არ განსხვავდება). ბარის მეპატრონის ცოლს, რომელიც ბარში გასაყიდ საჭმელს ამზადებს, „საშინაო ცხოვრებაში“ მისი „გამორჩეული ქალური უნარების“ (Ehrenreich and English 1979:12) წყალობით, იმაზე მეტ „ღირსება“ არ აქვს, ვიდრე სხვა კაცის ცოლს, რომელიც მხოლოდ ბავშვების მოვლასა და ბარის ზემოთ მოწყობილი სახლის სისუფთავეზე ზრუნავს.

ზემოთ ხსენებული იდეის საწინააღმდეგოდ, **საოჯახო შიდემურნეობა იყო (და არის) იერარქიული, ზუსტად იმიტომ, რომ წარმოების ერთეულია:** ის შედგება ურთიერთობებისგან, რომელიც ერთ ადამიანს საშუალებას აძლევს, ისარგებლოს მეორე ადამიანის (ან ადამიანების) შრომით მიღებული საქონლით ან მომსახურებით.

წინარეკაპიტალისტური ოჯახის ცოლებისთვის თანასწორობის ან მაღალი სტატუსის მიწერა თანამედროვე და ისტორიულ მასალაზე დაკვირვებიდან კი არ გამომდინარეობს, არამედ ინტერესიდან, რომ ინდუსტრიულ კაპიტალიზმს დაეკისროს პასუხისმგებლობა (ყველა) ამჟამინდელ ბოროტებაზე, რომელიც სახლის საქმეს/და ქალების ჩაგვრას ახლავს თან. იგივე ინტერესი უდევს საფუძვლად პირველ ფაქტობრივ ცდომილებას (იდეები 1 და 2). პირველი სამი მტკიცებიდან ყველა გულისხმობს წარმოების ზედმინევიანთ კლასიკურ დეფინიციას, რითაც ამ უკანასკნელს იმით შემოსაზღვრავენ, რაც დღეს როგორც ბურჟუა, ასევე მარქსისტი ეკონომისტების მიერ წინასწარაა დახარისხებული.

წარმოების ეს დეფინიცია დაიყვანება განაცხადამდე რომ,

პროდუქტიული = გაცვლადი ბაზარზე, ან

პროდუქტიული = წარმოებული დაქირავებული შრომის საშუალებით, შესაბამისად, ზედმეტი ღირებულების წყარო = პროდუქტიული კაპიტალიზმისთვის.

ეს მტკიცებები სუბსტანციალისტური, აისტორიული და ეთნოცენტრისტულია. ისინი სუბსტანციალისტურია, რადგან სხვა რაღაცებთან ერთად გულისხმობს, რომ საგნების პროდუქტიულობა ან არაპროდუქტიულობა საგნების თანდაყოლილი მახასიათებელია, რომლებიც, მათი ფიზიკური ყოფნიდან გამომდინარეობს, ანუ იმ ფაქტიდან, რომ ისინი კონკრეტული სახის მომსახურებას ან ხელშესახებ ობიექტს/სუბსტანციას (აქედან გამომდინარეობს სახელწოდებაც) წარმოადგენენ და არა იმ სოციალური ურთიერთობიდან, რომელშიც აღნიშნული მომსახურება ან საქონელია ჩასმული (რაც გულისხმობს, რომ ან წარმოებულია ან გავრცელებული).

თავად სუბსტანციალიზმი კი აისტორიულობიდან და ეთნოცენტრიზმიდან გამომდინარეობს: ანუ სოციალური ურთიერთობებისა და მათი სხვადასხვა დროსა და სხვადასხვა საზოგადოებაში განსხვავებულობის გაუაზრებლობიდან.

გარდა ამისა, სუბსტანციალიზმი თავად *ინვევს* აისტორიულობას და ეთნოცენტრიზმს იმის მტკიცებით, რომ „პროდუქტიული“ საგნები ბუნებით პროდუქტიულია; ის, იქ და მაშინ პროდუქტიულად მიჩნეული საგნების კატალოგს უკან, სხვა ისტორიულ პერიოდებსა და თანამედროვე კულტურებზე პროეცირებს, ვინაიდან მათ აქ და ახლა ამგვარად აღწერენ.

შესაბამისად, როგორც ტიპური მაგალითი, ავტორები, რომლებიც ამას ამტკიცებენ, ფიქრობენ, რომ, რაკი ქალები წარსულში ახვევდნენ მატყლს, ამზადებდნენ ნართს და ნაჭერს, ოჯახის შესამოსად ან ქმრებისთვის, შუამავლებზე გასაყიდად, ეს მაშინ მიიჩნეოდა და ფასდებოდა, როგორც „პროდუქტიული“ სამუშაო, იმიტომ რომ დღესდღეობით რთვა და ქსოვა პროდუქტიულ საქმიანობად მიიჩნევა.

ისინი არ აღიარებენ, რომ, პირიქით, რთვა და ქსოვა პროდუქტიულად იმიტომ მიიჩნევა, რომ მათი წარმოების წესი შეიცვალა. რთვა და ქსოვა თანამედროვე დასავლურ საზოგადოებებში თითქმის ექსკლუზიურად კონკრეტული სახის წარმოებით სოციალურ ურთიერთობებში ხდება - დაქირავებული შრომით კაპიტალის სასარგებლოდ. ეს ხდის მათ „პროდუქტიულს“. ავტორები მხედველობაში არ იღებენ შესაძლებლობას, რომ ქალების მიერ ოჯახში შესრულებული ესა თუ ის ამოცანა, რომელიც ახლა პროდუქტიულად ან ღირებულად განიხილება, იმ დროს შეიძლება არაპროდუქტიულად და ნაკლები ღირებულების მქონედ განიხილებოდა; ისევე, როგორც, იმავე მიზეზით, სახლის სამუშაო დღეს ზოგადად არაპროდუქტიულად და ნაკლები ღირებულების მქონედ ითვლება.

ქალების პოზიციის გასაგებად უნდა გამოვიყენოთ წარმოების უფრო ფართო დეფინიცია (იხ. თავი 1) - ის, რომელიც მოიცავს ყველა სამუშაოს „რომელიც აწარმოებს ან ზრდის სიმდიდრეს ან ღირებულებას“ (*ოქსფორდის მოკლე ლექსიკონი*) და ყველა საქონელი და მომსახურება, რომელიც სოციალურად სასარგებლოა“ (Gardiner 1976:111).

შესაძლებელია, რომ კაპიტალიზმის ზრდამ და მისი ღირებულებების ჰეგემონიამ (სახელდობრ, მხოლოდ დაქირავებული შრომის დაფასება ან არსებობის აღიარებაც კი) ქალების/ოჯახზე დამოკიდებული პირების პოზიციის გაუარესება გამოიწვია, მაგრამ ჩვენთვის ეს ემპირიულ კითხვას უფრო ჰგავს, რომელზეც დამაკმაყოფილებელი პასუხი ჯერ არ გაცემულა - უმეტესწილად იმიტომ, რომ იშვიათად თუ დაუსვამთ საკითხი მართებულად. ის უბრალოდ, ჭეშმარიტებად აღიქმებოდა. სარწმუნოა, რომ ქალებზე ცუდად იმოქმედა ბაზრიდან მათი გამორიცხვის შეცვლილმა მნიშვნელობამ (და გაზრდილმა სიმკაცრემ), როდესაც ეკონომიკის ეს არეალი ფართოვდებოდა (იხ. ჰარტმანი მე-3 თავში). მაგრამ ეს განვითარებადი კაპიტალიზმის ბრალი იყო თუ შევიწროებული პატრიარქატის? ნებისმიერ შემთხვევაში, იმაზე დავა მაინც ღირს, რომ დღეს, კაცები მათი ცოლების/მათზე დამოკიდებული პირების შრომას (მიუხედავად იმისა, რომ სამუშაო უმეტესწილად მხედველობის არეალის მიღმა სრულდება) იმაზე მეტად (ან ნაკლებად) აფასებენ, ვიდრე საკუთარი დაზგასთან მჭდარი, „საქმოსანი“ ცოლით და ბავშვებით გარშემორტყმული, ფეიქარი აფასებდა.

თუ ახლა ცოლების საქმე განსხვავებულად ფასდება (და ჩვენ ჯერ კიდევ გვჭირდება ამაში დარწმუნება), ეს ნამდვილად არ მომხდარა მათ მიერ განსხვავებული ამოცანების შესრულების გამო ან იმიტომ, რომ მათი სამუშაო არაპროდუქტიული გახდა. მაშინ, როდესაც ოპერაციები, რომლებიც ადრე სახლის საქმის ნაწილი იყო (მაგალითად, პურის გამოცხობა) ან რომელიც კვლავაც სახლში სრულდება (მაგალითად, ტანსაცმლის კერვა, სადილის მზადება ან ავადმყოფების მოვლა) სახლის გარეთ ინაცვლებს ან იმ ადამიანებისთვის სრულდება, რომლებიც ოჯახის წევრები არ არიან, ისინი პროდუქტიულად მიიჩნევა. მცხობელები, მკერავები, ტანსაცმლის მაღაზიები, რესტორნები, ექთნები საავადმყოფოები ყიდნიან შრომას, რომელიც სახლში ანაზღაურების გარეშე სრულდებოდა და სრულდება. ეს მრეწველობა და ანაზღაურებადი სერვისები მთლიანი ეროვნული წარმოების შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევა (ის შედის მთლიან ეროვნულ პროდუქტში) და ინდივიდები, რომლებიც ამ სამუშაოს ასრულებენ მწარმოებლებად მიიჩნევიან. იგივე არ ხდებოდა (და არ ხდება), როდესაც საქონელი და მომსახურება საოჯახო შრომით იწარმოებოდა (ან იწარმოება).

შესაბამისად, სახლის სამუშაოს აუნაზღაურებლობა არ არის დამოკიდებული ამოცანების სპეციფიკურ ბუნებაზე იმიტომ, რომ ყველა საქონელი და მომსახურება, რომელიც სახლში ინარმოება, შეიძლება ბაზარზე იყიდებოდეს (ანუ ისინი ანაზღაურებადი ფორმითაც არსებობს). ამასთან, ის არ არის დამოკიდებული კონკრეტულ ადამიანზე, რომელიც მას ასრულებს. როდესაც ეს ინდივიდი სამუშაოს, რომელსაც ოჯახში ასრულებს, ოჯახის გარეთ შეასრულებს (მაგალითად, ექთანი), მას [ქალს ან კაცს] ამ სამუშაოსთვის გადაუხდიან. **აუნაზღაურებლობა, როგორც სახლის საქმის სპეციფიკური მახასიათებელი, დამოკიდებულია იმ ფაქტზე, რომ მისი შემადგენელი ამოცანები კონკრეტულ ურთიერთობაში სრულდება, ურთიერთობაში რომელშიც ადამიანები, რომლებიც სამუშაოს ასრულებენ, მათი პრაქტიკული, ემოციური, სექსუალური ან რეპროდუქციული შრომის ნაყოფს არ ფლობენ.** ან, უფრო ფორმალურად რომ დავსვათ საკითხი, აუნაზღაურებლობა სამუშაოს კონკრეტულ წარმოებით ურთიერთობებში შესრულებაზეა დამოკიდებულია. მეტწილად, დღესდღეობით, ეს ამოცანები ქალების მიერ ქორწინებაში სრულდება. სწორედ ეს ურთიერთობა წარმოაჩენს ამოცანებს (და მათ შემსრულებელს) „არაპროდუქტიულად“ და არა მათი (ან მისი (ანუ ქალის)) ბუნება. თუ კაცი ცოლად თავის დამლაგებელს ან სექსმუშაკს მოიყვანს, იგივე ქალი და იგივე სამუშაო უცებ აუნაზღაურებელი და „არაპროდუქტიული“ გახდება.

არის თუ არა სახლის სამუშაო განსაკუთრებული იმის გამო, რომ ის მოხმარებისთვის სრულდება და არა წარმოებისთვის?

სახლის საქმის შესახებ ლიტერატურაში გავრცელებული დამაბნეველი არგუმენტების მეორე ვარიანტი სახლის საქმის აუნაზღაურებლობას იმას უკავშირებს, რომ ეს საქმე ემსახურება მოხმარებას და არა - წარმოებას. ბევრ შემთხვევაში, ის უბრალოდ თამამად აცხადებს, რომ ოჯახები წარმოებიდან მოხმარებაზე გადავიდნენ და თითქოს მეტის თქმა არც იყოს საჭირო, რადგან ყველაფერი, რაც მოხმარებას ეხება, ავტომატურად აღიქმება, როგორც აუნაზღაურებელი. მაგრამ სხვა ავტორები, რომლებიც იმავე თემაზე უფრო დახვეწილად წერენ, ღირებულ საკითხებს წამოჭრიან იმის შესახებ, თუ რა ფორმებით შეცვალა (და ხშირად გაზარდა) გვიანდელმა კაპიტალიზმმა და კეთილდღეობის სახელმწიფომ დიასახლისების მიერ შესრულებული სამუშაო. ისინი ყურადღებას ამახვილებენ იმაზე, რომ როდესაც ქალები ოჯახის წევრებთან ერთად მიდიან სუპერმარკეტებში ან საავადმყოფოების ამბულატორიულ დეპარტამენტებში, ისინი ასრულებენ იმ სამუშაოს („მოხმარების სამუშაოს“), რომელსაც ადრე (სამუშაო კლასისთვის მაინც) ოჯახის სურსათით მოვაჭრეები, ოჯახის ექიმები ასრულებდნენ.

პირველნი იღებდნენ შეკვეთებს, ათავსებდნენ ყუთში და მიჰქონდათ სახლში, მეორენი კი პაციენტებს სახლში სტუმრობდნენ.

თუმცა, სამწუხაროდ, ასეთი მიდგომა დიქტომიის წარმოებით განაგრძობდა ოჯახის შიგნით არსებული ურთიერთობების გაბუნდოვანებას:

- ანაზღაურებადი სამუშაო = შრომა = წარმოება (ბაზარზე აკუმულაციის პროცესი) და
- ქალის სამუშაო ანაზღაურებადი სამუშაო ძალის გარეთ = მოხმარება = რეპროდუქცია (სახლში ადამიანების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება საკვებზე, დასვენებაზე, თავშესაფარსა და ა.შ.)

ამ გაუგებრობაში გასარკვევად იმ საზღვრის ბუნდოვანი ბუნების ჩვენებაა საჭირო, რომელიც, ჩვეულებრივ, წარმოებასა და მოხმარებას შორის არის ხოლმე გავლებული. ამის გაკეთება ყველაზე კარგად შეიძლება, თუ დავაკვირდებით ისეთი ოჯახების თანამედროვე მაგალითებს, რომლებიც აღიარებულები არიან მწარმოებლებად პირადი მოხმარებისთვის, როგორებიცაა პატარა ფერმები და თუ შემდეგ არგუმენტს გავავრცელებთ დანარჩენ მოსახლეობაზე.

დღეს ევროპის ბევრ პატარა ფერმაში, ბოსტნებსა და ხეხილის ბაღებში ოჯახის წევრები საკმაოდ ბევრ საქონელსა და მომსახურებას პირადი მოხმარებისთვის აწარმოებენ; ანუ ოჯახი თავისი ნაწარმის დიდ ნაწილს პირდაპირ იყენებს, თუმცა, რასაც აწარმოებს, რეალიზებას ექვემდებარება: შესაძლებელია ნაწარმის ბაზარზე გატანა და გაყიდვა, ოჯახის მიერ მოხმარების ნაცვლად; ამიტომაც ეკონომისტები, რომლებიც ეროვნულ ანგარიშებს ადგენენ, ფერმებში წარმოებულსაც და ფერმებში მოხმარებულსაც ამ საქმიანობით დაკავებული ადამიანების შემოსავლის ნაწილად და საერთო ეროვნული წარმოების ნაწილად მიიჩნევენ (ამიტომაც ითვალისწინებენ მას მთლიანი ეროვნული პროდუქტის გამოთვლისას).

ასეთ გარემოებებში, სადაც მწარმოებელი და მომხმარებელი ერთი და იგივეა, ცხადი ხდება, რომ წარმოებასა და მოხმარებას შორის უწყვეტობა არსებობს. ასეთი ოჯახები ხორბალს თესენ, რომ მარცვლეულის რაოდენობა გაზარდონ; რასაც მკიან, ფქვავენ, რადგან მარცვლებს ვერ შეჭამენ და ფქვილს ხალავენ, რადგან ასე უკეთესი გემო აქვს და უფრო ადვილად მოსანელებელია. ამ ოპერაციებიდან არც ერთია სასარგებლო

მეორის გარეშე, რადგან მათი მიზანი საბოლოო მოხმარება, პურის ჭამაა. ნახევრ გზაზე გაჩერება აბსურდი იქნებოდა.

არადა, ექსპერტებიც და მოყვარულებიც თავიანთ გამოთვლებში სწორედაც რომ ნახევარ გზაზე ჩერდებიან, რადგან მხოლოდ პროცესის ნაწილს განიხილავენ წარმოებად. ისინი სანყის ეტაპებს, ხორბლის დაფქვის ჩათვლით, „პროდუქტიულად“ მიიჩნევენ, მაგრამ პროცესის დარჩენილ ნაწილს (პურისა და ღვებელის ცხობას) აღწერენ, როგორც „არაპროდუქტიულს“ ან „სახლის საქმეს“ ან „მოხმარებისთვის გამოყენებადს“.

თუმცა, ცხადია, ან ადამიანების მიერ საკვების მოსამზადებლად განეული მთელი სამუშაოა პროდუქტიული, ან საერთოდ არ არის პროდუქტიული? უკანასკნელი ალტერნატივა ნამდვილად აბსურდულია, იმიტომ რომ ხორბალი, რომელსაც ფერმერის ოჯახი ზრდის, გადაამუშავებს და ჭამს, *შეიძლება* გაიყიდოს (თუმცა, ასეთ შემთხვევაში, იგი უნდა ჩანაცვლდეს ბაზარზე ნაყიდი ეკვივალენტი საკვებით) - წარმოება ბაზრისთვის კი ერთმნიშვნელოვნად „წარმოებაა“.

როდესაც ფერმერები სპეციალიზაციას იწყებენ და მხოლოდ ერთი ან ორი სახის მოსავალს აწარმოებენ ან მხოლოდ ერთი სახის ცხოველს ზრდიან, ისინი ცხადია, თითქმის ყველაფერს ყიდიან, რასაც აწარმოებენ და სხვადასხვა ბოსტნეულსა და ხორცს ყიდულობენ, რადგან ატმებისა და წიწილებისგან შედგენილი დიეტა, რბილად რომ ვთქვათ, მონოტონურია. ეს კიდევ უფრო აშკარაა, როდესაც საოჯახო საწარმო ისეთ საგნებს აწარმოებს (მაგალითად, დეკორატიულ მცენარეებს ან საქონლის საკვებს), რომლებსაც ოჯახის წევრები საერთოდ ვერ მოიხმარენ; პრინციპი იგივე რჩება, როდესაც ფერმერობიდან სხვა საქონლისა და მომსახურების საოჯახო წარმოებაზე (მაგალითად, ხელოსნებისა და პატარა მაღაზიების მეპატრონეების შემთხვევაში) და სხვა ოჯახებზე გადავინაცვლებთ, რომლებიც საქონელსა და მომსახურებას საერთოდ არ ყიდიან, მაგრამ ყიდიან ოჯახის ზოგიერთი წევრის შრომას.

ასეთი გადანაცვლებისას, შეტნილად თვითკმარი საოჯახო მეურნეობებიდან ოჯახებზე, რომლებიც სპეციალიზებულ საქონელს, მომსახურებას ან შრომას ყიდიან, ის ფაქტი, რომ ყველა წარმოების საბოლოო მიზანი მოხმარებაა, იფარება ხოლმე იმიტომ, რომ პროდუქცია ორჯერ უნდა გაიცვალოს, ვიდრე მოიხმარენ. ადამიანებმა პროდუქცია ან სამუშაო ძალა უნდა გაყიდონ და შემდეგ იყიდონ საქონელი, რომელსაც პირდაპირ ან უფრო ხშირად მათზე შემდგომი სამუშაოს განევის შემდეგ მოიხმარენ.

უნყვეტობას, წარმოებასა და მოხმარებას შორის, არღვევს არა ის ფაქტი, რომ მოხმარების საბოლოო მიზნის მისაღწევად საჭირო ზოგიერთი აქტივობა არაპროდუქტიულია, არამედ ის, რომ წარმოების სპეციალიზების დროს, მოხმარება გაცვლით არის გაშუალებული.

დღეს დასავლეთში შინამეურნეობების უმეტესობა ნედლე საკვებ მასალას ძალიან ცოტა რაოდენობით აწარმოებს, თუმცა ბალების ან იჯარით გაცემული ნაკვეთების მფლობელები არცთუ ისე უმნიშვნელო რაოდენობას აწარმოებენ. შესაბამისად, მათ არჩევანი უნდა გააკეთონ არა გაყიდვასა და კონკრეტული პროდუქტის ჭამას შორის, არამედ საკვების ნედლი ფორმით შესყიდვას, მასზე მოხმარებისთვის საჭირო სამუშაოს განწევას და მის მზა ფორმით ყიდვას, მწარმოებლის ან მიმწოდებლის მიერ საკუთარ საქონელზე მიმატებული ზედმეტი (საბაზრო) სამუშაოსთვის (ანუ ღირებულების) გადახდას შორის. როგორც წესი, უკანასკნელს ამჯობინებენ ხოლმე.

ვინმეს შეიძლება ეთქვას, რომ შიდემეურნეობა საბოლოო მოხმარების საქონელს თავად აწარმოებს, ისევე, როგორც ფირმა აწარმოებს საბოლოო საქონელს. ამისთვის შიდემეურნეობა ძირითადად იყენებს სამუშაოს (სახლის საქმეს), ტექნიკას (გრძელვადიანი მოხმარების საქონელს) და ნედლეულს (შუალედურ პროდუქციას, რომელსაც მწარმოებელი ფირმებისგან პირდაპირ ყიდულობს), რომელიც თავად შინამეურნეობის მიერ ტრანსფორმირდება გარკვეული რაოდენობის შრომისა და კაპიტალის გამოყენებით. თუ ასე შევხედავთ, შიდემეურნეობა მხოლოდ იმით განსხვავდება ბიზნესისგან, რომ ის წარმოებას (რომელიც ფირმის ერთადერთი ფუნქციაა) მოხმარების აქტივობასაც ამატებს (Wolfelsperger 1970:20 თარგმანი ჩვენია).

მაშასადამე, რადგან მზა საკვებისა და გარეთ კვების ხარჯი ამ საუკუნეში მნიშვნელოვნად გაიზარდა (აშშ-ში ყოველი მეოთხე გარეთ სადილობს), საფრანგეთის შინამეურნეობების მიერ საკვებზე განეული ხარჯის უმეტესი ნაწილი კვლავაც ძირითადად ნედლე მასალაზე მოდის. ეს ოჯახის ბიუჯეტის მთავარ საგანს შეადგენს და სუფთა შემოსავლის 50-80 პროცენტს იკავებს.

მიზეზი, რის გამოც „შიდემეურნეობა“ შემოსავლის ამ გზით გამოყენებას ირჩევს ისაა, რომ მას იშვიათად აქვს საკმარისი ფული მოხმარების სასურველი დონის სხვაგვარად მისაღწევად. შინამეურნეობების უმრავლესობას ურჩევნია, იყიდოს ნედლი საკვები, გარდაქმნას ის სახლში და ამით მეტი შემოსავალი მოიტოვოს სხვა შესყიდვებისთვის,

ვინაიდან სახლის საქმე არაფერი ჯდება; და კაცებს ეს იმიტომ ურჩევნიათ, რომ სახლის საქმის უმეტეს ნაწილს ქალები ასრულებენ. ეს, რა თქმა უნდა, შეიძლება ქალების შესაძლო შემოსავალზე უარის თქმას ნიშნავდეს. იქ კი, სადაც ქალებისთვის შესაფერისი სამსახურია ხელმისაწვდომი, რაც მათ მიერ სახლის საქმის კეთებას ხელს არ უშლის, რაღაცები შეიძლება იცვლებოდეს: შინამეურნეობებმა (ოჯახის უფროსებმა) შეიძლება, დროდადრო შედარებით ნაკლები ხარისხის და უფრო ძვირად ნაყიდი საქმელი მიიღონ, მათი მთლიანი შემოსავლის მნიშვნელოვანი მატების სანაცვლოდ.

თუ ზოგიერთი ადამიანი იმდენად მდიდარია, რომ შეუძლია, ყოველთვის გარეთ ჭამოს, იცხოვროს სასტუმროებში, გაარეცხვინოს სარეცხი, დაალაგებინოს ტანსაცმელი და მოატანინოს მაღაზიებიდან საყიდლები, უმრავლესობას ამის შესაძლებლობა არ აქვს. და მათაც კი, ვისაც ასეთი ცხოვრების საშუალება აქვს, ზოგადად, ეს მაინც არ სურს, რადგან შესყიდული საქონელი და მომსახურება პერსონალიზებული არ არის - ყოველთვის არ არის ზუსტად ისეთი, როგორც მომხმარებელს სურს, ან ზუსტად იმ დროს და ადგილას არ მიაქვთ, სადაც მას სურს.

შესაბამისად, ადამიანების უმრავლესობისთვის მოხმარება (კვლავაც) ორ ეტაპს მოიცავს: პირველი, მეტ-ნაკლებად ნედლი მასალის შესყიდვა, საქონლის ან სამუშაო ძალის გაყიდვიდან მიღებული მონეტარული შემოსავლის სანაცვლოდ; და მეორე - ნედლი მასალის პირდაპირი მოხმარების პროდუქტად გარდაქმნა, სახლის სამუშაოს საშუალებით, რომელსაც ზოგჯერ დაქირავებული მოსამსახურეები ასრულებენ, მაგრამ დღეს, უფრო ხშირად, მასზე აუნაზღაურებელი საოჯახო შრომა იხარჯება.

ეს სრულიად ეწინააღმდეგება ეკონომიკურ ანგარიშებში ჩადებულ უხეშ იდეოლოგიას, რომლიც აცხადებს, რომ ქმრის გასამრჯელო მთელი შინამეურნეობის მოხმარების ხარჯს თავისთავად ფარავს და შესაბამისად, დიასახლისს „არჩენს“. დიასახლისი კი პირადი საჭიროებისთვის არაფერს გამოიმუშავებს. სინამდვილეში, შესყიდულ საქონელს, მოხმარებამდე, დიდი ღირებულება ემატება და ამაში ყველაზე დიდი წვლილი ქალს შეაქვს. ეს შიდასამეურნეო ცხოვრების სტანდარტის ძალიან მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს - რომელიც, შეიძლება ქმრის გასამრჯელოდან შესული თანხის ტოლიც კი იყოს.

არის თუ არა სახლის საქმე განსაკუთრებული იმის გამო, რომ ის მხოლოდ მოხმარებისთვის და არა გაცვლისთვის სრულდება?

მესამე მნიშვნელოვანი ჩავარდნა ლიტერატურაში, ამ შემთხვევაში კი განსაკუთრებით თეორიულ ლიტერატურაში სახლის საქმის შესახებ, მჭიდროდ არის დაკავშირებული იმავე ზოგად, ნაკლოვან მიდგომასთან, რომელიც საფუძვლად უდევს გაუგებრობას სახლის სამუშოს „არაპროდუქტიულობის“ ან „მხოლოდ მოხმარებისთვის ვარგისიანობის“ გარშემო. ეს არის უცნაური და მიუღებელი გამოყენება ცნებისა „სახმარი ღირებულება“.

ამის საილუსტრაციოდ უამრავი ციტატაა ხელმისაწვდომი, მაგრამ მხოლოდ ერთ მაგალითს გამოვიყენებთ, გვიანი 1960-იანი წლების ერთ-ერთი პირველი ნაშრომიდან. მასში მარგარეტ ბენსტონი (1969) ეთანხმება იმ აზრს, რომ სახლის საქმე პროდუქტიული და სოციალურად საჭირო სამუშაოა და ნამდვილად არაა ჩვენი საზოგადოების მთლიანი ეკონომიკისთვის მარგინალური მნიშვნელობის; მაგრამ ის აუნაზღაურებლობას ხსნის მისი გაცვლის სფეროდან გამორიცხვით, მისი „არაღირებულებით“, რომელიც სამუშაოს ბუნებიდან გამომდინარეობს. ეს ეფუძნება, და გამოხატულია ორ დაშვებაში:

1. „ქალები ადამიანების [იმ] ჯგუფს წარმოადგენენ, რომელიც სახლსა და ოჯახთან ასოცირებულ აქტივობებში უბრალო სახმარი ღირებულებების წარმოებაზე პასუხისმგებელი ... მათ არ აქვთ სტრუქტურული ვალდებულებები [დაქირავებული შრომის] სფეროში და ასეთი მონაწილეობა [როგორც მათ აქვთ], ჩვეულებრივ, გარდამავლად მიიჩნევა. მეორე მხრივ, კაცები საქონლის წარმოებაზე არიან პასუხისმგებლები; პრინციპში, მათ შიდასამეურნეო შრომაში რაიმე როლი არ ეძლევათ ... სამუშაო, რომელსაც ქალები ასრულებენ განსხვავდება სამუშაოსგან, რომელსაც კაცები ასრულებენ ...[ის არის] კერძო წარმოება გამოყენებისთვის და არა გაცვლისთვის“ (Benston in Tanner 1970:2813 ხაზგასმა ორიგინალში).
2. ქალები უმეტესწილად გამორიცხულები არიან წარმოებიდან, რომელიც გაცვლისთვის ხორციელდება. იგულისხმება, ინდუსტრიალიზებული, ფართომასშტაბის, რაციონალიზებული, ეფექტიანი საჯარო წარმოება, რომელიც ინტეგრირებული სოციალური ქსელის ნაწილია (კერძო მოგებისთვის: კაპიტალიზებული; ან ადამიანების კეთილდღეობისთვის; სოციალიზებული) (Benston in Tanner 1970: 283 4).

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქალები

1 აწარმოებენ „სახმარი ღირებულების“ და არა „საცვლელი ღირებულების“ მქონე საგნებს, და

2 შეზღუდვები არიან იმ ასპარეზზე მუშაობით, სადაც ზედმეტი ღირებულება არ იწარმოება.

თუმცა, ქალების მიერ შესრულებული ამოცანები (ის, რასაც ისინი ამზადებენ და აკეთებენ) მათ სოციალურ მდგომარეობას არ ხსნის. პირიქით, მათი სოციალური მდგომარეობით აიხსნება, რატომ აკეთებენ ქალები იმას, რასაც აკეთებენ და რატომ არ აქვს მათ სამუშაოს საცვლელი ღირებულება. ოჯახის მუშაკები, როგორც ეკონომიკური აგენტები, მათ მიერ წარმოებულის ბაზარზე გაცვლიდან განდევნილები არიან. ცოლები შეიძლება მუშაობდნენ ბავშვების გაზრდაზე, ან ღორების გაზრდაზე, ქმრების მომსახურებაზე ან მის ბიზნესზე (ან ამათ ნებისმიერ კომბინაციასა და სხვა ამოცანებზეც), მაგრამ ბავშვები ქმრის გვარს იღებენ, ქმრებს გაჰყავთ ღორები ბაზარზე ან ყიდიან სამუშაო ძალას (როგორც საკუთარს) ან ფლობენ ბიზნესს, რომლის შექმნაშიც ცოლები დაეხმარნენ.

ცოლები შეიძლება, ქორწინებისა და ოჯახის გარეთ ექთნებად, მასწავლებლებად, ფერმის მუშებად ან დამლაგებლებად მუშაობდნენ, ან ოფისში იყვნენ დასაქმებულები და ანაზღაურებას იღებდნენ. ეს ნიშნავს, რომ მათ შეუძლიათ ამოცანები, რომლებსაც ოჯახში ანაზღაურების გარეშე ასრულებენ, ფულის სანაცვლოდ შეასრულონ. გარკვეული საქმეების ოჯახში შესრულების ანუ კონკრეტულ სოციალურ ურთიერთობებში შესრულების ფაქტი და არა თავად ამ საქმეების ბუნება აცლის ქალების მიერ შესრულებულ სამუშაოს საცვლელ ღირებულებას. და ამ თვალსაზრისით, საქმის შინაარსს მნიშვნელობა ეკარგება.

ბენსტონის სტატიის მსგავსი ტექსტები ღირებულების ცნების რეიფიკაციის წინაშე გვაყენებს. ის „ღირებულებას“ ისე ექცევა, თითქოს ის ნამდვილი, მატერიალური საგანი იყოს. ღირებულება ასეთი არ არის და არც საზოგადოების გარეშე არსებობს. ის შექმნილია და არსებობს კონკრეტული სოციალური ურთიერთობის - გაცვლის წყალობით (მონეტარულ ეკონომიკაში ფულადი ღირებულება და საცვლელი ღირებულება, ფაქტობრივად, სინონიმებია). ამგვარი რეიფიკაციის გამო, ბენსტონი სახმარ ღირებულებაზე ისე საუბრობს, თითქოს ის ცალკეული პროდუქტების მახასიათებელი იყოს და ამასთან, გამოთქვამს მოსაზრებასაც, რომ ეს განასხვავებს მას სხვა საგნებისგან, როგორც ფიზიკურ ობიექტებს. თუმცა სახმარი ღირებულება და საცვლელი ღირებულება

არა მხოლოდ საგნების ფიზიკური თვისებები არ არის, ისინი არც ურთიერთგამომრიცხავები არიან. ისინი ერთი და იმავე საქონლისა და მომსახურების ორი ასპექტია და არა სხვადასხვა საქონლისა და მომსახურების თვისებები. ეს მარქსის „კაპიტალის“ თეორიაში ძალიან ნათლად არის დემონსტრირებული და მისი ნაშრომის ერთ-ერთი ძირითად საფუძველს წარმოადგენს.

საცვლელი ღირებულება (რომელიც რეალურად უბრალოდ „ღირებულებაა“) სახმარი ღირებულების საწინააღმდეგო არ არის და ნამდვილად არ გამორიცხვას მას (რასაც ასევე შეიძლება ვუწოდოთ გამოსადეგობა ან სარგებლიანობა). პირიქით, ღირებულება წანასწარ უშვებს გამოსადეგობას. თუ ადამიანებს უნდათ რამის გაცვლა ან ყიდვა, საგანი რომელიც მათ სურთ, მათთვის გამოსადეგი უნდა იყოს, ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით (ანუ, ეს შეიძლება იყოს რაღაც, რასაც შეჭამენ, დალევენ, გასათობად გამოიყენებენ, ან ეს შეიძლება იყოს სიმბოლური ან იდეოლოგიურად კომპლექსური დანიშნულების მქონე, მაგალითად, ნახატი).

ამის საწინააღმდეგო აზრი აუცილებლად სიმართლე არ არის ან, სულ მცირე, ყოველთვის სიმართლე არ არის. რაღაც შეიძლება იყოს გამოსადეგი ერთი ადამიანისთვის, მაგრამ არა მეორისთვის, ან სხვა არავისთვის - თუმცა რეალურად, დიდი ალბათობით, თუ რაღაც გამოსადეგია ერთი ადამიანისთვის, ის სხვებისთვისაც გამოსადეგია. ეს იმას ნიშნავს, რომ დიდი ალბათობით შესაძლებელი იქნება მისი გაყიდვა ან გაცვლა. ამიტომაც არსებობს ძლიერი პრეზუმფცია, რომ თუ რაღაცას სახმარი ღირებულება აქვს კულტურაში, მას საცვლელი ღირებულებაც ექნება. სახლის საქმის შემთხვევაში ეს ნამდვილად ასეა.

მარქსმა სხვა იდეის ცდომილებაც აჩვენა, რაც იმპლიციტურად ჩვენს მიერ განხილული ლიტერატურის დიდ ნაწილში მოიაზრება (ისევე, როგორც ყოველდღიურ აზრებში ყველა სახის საქმის, განსაკუთრებით კი, საშინაო საქმის შესახებ), კერძოდ ის, რომ, ვინც საგნებს აწარმოებს, აუცილებლად ფლობს მათ და იღებს ღირებულებას, რაც ამ საგნებს შეიძლება ჰქონდეს. მაგრამ აბსოლუტურად არასწორია, რომ საგნები, რომელსაც ადამიანი აწარმოებს, აუცილებლად მას ეკუთვნის (იხ. თავი 2, გვ. 3744). შეიძლება, ეს საგნები მას „მოპარონ“ და მწარმოებელმა ძალიან ცოტა, ან საერთოდ არაფერი მიიღოს ღირებულებიდან, რომელიც მის მიერ წარმოებულ საგანს საზოგადოებაში აქვს.

მარქსმა ეს მეტწილად დაქირავებული მშრომელების ექსპლუატაციასთან მიმართებით გახადა ცხადი. მან აჩვენა, რომ მუშებს არ ეკუთვნით საქონელი, რომელსაც აწარმოებენ; საქონელი ქარხნის, მალაროს ან ფერმის მესაკუთრეს (ანუ, საწარმოო ქონების / წარმოების საშუალებების მესაკუთრეს) ეკუთვნის. მარქსმა თავად ნაკლები ყურადღება დაუთმო საშინაო საქმეს, მაგრამ ჩვენ გვჯერა, რომ სახლის საქმე განამტკიცებს მისი იდეების მნიშვნელობას ექსპლუატაციის ფორმების - ამ შემთხვევაში, ქალების ექსპლუატაციის - ბუნების ანალიზისას.

შევაჯამოთ, რა გაირკვა არსებულ ლიტერატურაში ჩაშენებულ შეცდომებზე ზემოთ მოცემული მსჯელობით, სახლის საქმის შესაძლო განსაკუთრებულობის შესახებ:

- საოჯახო შინამეურნეობებში ქალები, კაცები და ბავშვები ეკონომიკურ რესურსს აწარმოებენ;
- ეს საქონელი და მომსახურება სასარგებლოა (მას აქვს სახმარი ღირებულება) და წარმოადგენს ნედლი მასალის მოხმარებად ფორმებად გარდაქმნის, შექმნისა და ადამიანების პირადი და ემოციური მომსახურების განგრძობადი პროცესის ნაწილს
- ის პოტენციურად გაცვლადია (მას აქვს საცვლელი ღირებულება);
- მოხმარების სასურველი ფორმა და ფულის სასურველი რაოდენობა, ბაზარზე გაბატონებულ გარემოებებთან ერთად, განსაზღვრავს, რა უნდა გავიდეს ბაზარზე და რა უნდა გაკეთდეს თავად შინამეურნეობის შიგნით. თუმცა დღეს, ზოგადად, ქალები, კაცებთან შედარებით ბევრად მეტ ისეთ სამუშაოს ასრულებენ, რომელიც ვერ აღწევს ბაზარზე და რომლის პროდუქტიც ბაზრის მიღმა რჩება.
- შინამეურნეობის შიგნით რესურსების წარმოება არ არის ყველა შიდეგმეურნეობაში შესრულებული ამოცანების, ან წარმოებული საქონლისა და მომსახურების სპეციფიკურობის საკითხი, არამედ ეს გავრცელებული სოციალური ინსტიტუტებისა და საოჯახო მეურნეობების ნაირსახეობის საკითხია, რომლებიც რესურსების მაქსიმიზაციასა და დასახული საჭიროებების დაკმაყოფილებისკენ ისწრაფვიან.